

63.186.121

605

САКАВІКА

РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА

№2

ЛЮТЫ

1963 г

РАБОТНИЦА № 2 І СЯЛЯНКА

ЛЮТЫ
1963

ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ

ГОД ВЫДАННЯ ТРЫЦЦАЦЬ ДЗЕВЯТЫ

НА АГЕНЬЧЫК АГІТПУНКТАЎ

РАНА згушчаецца зімовы змрок, і тады далёка свецяць агні нашых гаспадар, пасёлкаў і вёсак. Звычайна пасля працоўнага дня гаспадыні або ўвіхаюцца дома, або, калі ёсць час, ідуць у кіно ці тэатр, або выкрываюць хвіліну-другую, каб пасядзець з суседкаю ці сяброўкаю — проста пагутарыць... А цяпер яны спяшаюцца туды, дзе ветліва гараць над уваходам агні, ярка асвятляючы прызыўныя плакаты «Сардэчна запрашаем да нас, у агітпункт».

Мнагалюдна вечарамі ў агітпунктах. Рэспубліка ідзе насустрач выбарам у Саветы. 3-га сакавіка мы будзем выбіраць Вярхоўны Савет БССР і мясцовыя Саветы дэпутатаў працоўных.

Прайшло чатыры гады з дня мінулых выбараў. Мы прывыклі да імклівага бегу часу. Але апошнія гады пражылі мы ў асабліва бурным тэмпе, з асаблівым уздымам. У гэты перыяд адбылася гістарычная падзея — XXII з'езд КПСС, які прыняў праграму пабудовы такога грамадства, аб якім вякамі марылі людзі, праграму пабудовы камунізму.

«Усё ў імя чалавека, для шчасця чалавека» — такі дэвіз камунізму. Азірніцеся навокал! Колькі новага, добрага зроблена за чатыры гады, як папрыгажэла наша жыццё. Мільёны людзей атрымалі ключы ад новых утульных кватэр. Тысячы фабрык і заводаў выраслі за гэты час. А як працуюць людзі на гэтых фабрыках і заводах! Толькі звыш задання тэкстыльшчыкі выткалі 1,3 мільярда метраў тканіны, а трыкатажнікі звязалі 189 мільёнаў розных трыкатажных вырабаў, абутнікі пабылі 88 мільёнаў пар скуранога абутку, мэбэльшчыкі дадаткова далі вам, наватэлы, больш чым на 500 мільёнаў рублёў мэблі. Удумайцеся, дарагія чытачы, у гэтыя лічбы.

Свой вялікі ўклад у справу пабудовы камунізму ўносяць і працаўнікі вёскі. Вытворчасць збожжа ў нашай краіне дасягнула 9 мільярдаў пудоў. Прыемна, што ў гэтым усенародным руху дастойнае месца займаюць жанчыны. Ёсць на Мінскім заводзе аўтаматычных ліній участак, якім кіруе Анастоль Аслоўскі. Шліфавальшчыцы Н. Гарнастаева і Р. Дзера-

вяшкіна, фрэзерушчыцы Г. Бурая і Л. Цушко, токары Г. Шпак і Н. Шэўчык, наладчык І. Салаўёў, — здаецца, невялікі калектыў, — а як многа яны робяць: кожную змену даюць звыш плана больш ста дэталей.

Ганаровая і паважаная ў нас прафесія будаўніка. У Мінску, на вуліцы Багдана Хмяльніцкага, узводзіцца 60-кватэрны дом. Няхай наватэлы, што паселяцца тут, добрым словам успомняць брыгаду муляраў Генадзія Шмана. Там працуюць Ніна Вышэрка і Рая Байдук. Кожны дзень яны перавыконваюць нормы, стараюцца закончыць кладку новага дома да дня выбараў.

Жаночыя рукі... Як многа яны могуць зрабіць! Яны і робяць, яны нястомна працуюць для шчасця свайго народа. Няма ў нас такой галіны ў народнай гаспадарцы, да якой бы жанчына не прыклала сваіх рук, няма такой справы, якой не аддала б яна агню свайго сэрца. А ў сельскай гаспадарцы — асабліва. У Кіраўскім вытворчым упраўленні вельмі цёпла гавораць пра цялятніцу калгаса імя Будзённага камуністку Ганну Лапаціну. За год яна разам з напарніцай Ганнай Ільчыч выгадавала 150 цялят. Вядомая на ўсю рэспубліку свінарка Галіна Лагунова з саўгаса «Палата» Палацкага вытворчага ўпраўлення ў мінулым годзе адкарміла 1300 свіней і абавязалася сёлета зняць з адкорму 1600 свіней. Шмат у нас цудоўных ільнаводак, кукурузаводак, чыімі справамі мы ганарымся.

Усюды ідзе ўсенародная барацьба за дзятэрміновае выкананне сямігодкі. Вось чаму надыходзячыя выбары будуць адбывацца ў абстаноўцы высокага працоўнага і палітычнага

ўздыму працоўных горада і вёскі.

Савецкая жанчына жыве поўным жыццём. І ўсім, чым багата яе жыццё, яна абавязана Савецкай уладзе і Камуністычнай партыі. Мы даўно прызвычаліся да таго, што наша жанчына паўнапраўны член грамадства. Савецкая жанчына — дзяржаўны дзеяч, вучоны, кіраўнік прадпрыемства. Гэта ўвайшло глыбока ў наша штодзённае жыццё. Нас не здзіўляе — і роўная аплата за роўную працу, і аплачваемыя водпускі па цяжарнасці, і бясплатная медыцынская дапамога, і бясплатная адукацыя...

Закон нашай дзяржавы стаіць на варце правоў жанчыны. І кожны раз, калі набліжаецца наша свята — дзень 8-га сакавіка — мы шлём словы глыбокай удзячнасці Камуністычнай партыі і Савецкаму ўраду.

Адказваючы сваімі добрымі справамі на клопаты партыі і ўрада, нашы спаўняе жанчыны разам з усім народам паспяхова ператвараюць у жыццё вялікую праграму пабудовы камунізму, актыўна ўдзельнічаюць ва ўсіх мерапрыемствах. І ў дні падрыхтоўкі да выбараў шмат жанчын працуюць членамі і старшынямі выбарчых камісій, агітатарамі.

...Гараць агні агітпунктаў. Выбаршчыкі прыходзяць сюды, каб пачуць слова партыі, пазнаёміцца з біяграфіямі кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета і мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных — сваіх таварышаў па сумеснай працы. Няма сумнення, што ў дзень выбараў усе выбаршчыкі выканаюць свой грамадзянскі абавязак — будуць галасаваць за кандыдатаў блоку камуністаў і беспартыйных — лепшых сыноў і дачок свайго народа.

Усе на выбары!

Аршанскі завод швейных машын. Тут на ўчастку па выраб чаўнакоў шэсць дзяўчат працуюць за дзевяціх. Яны абслугоўваюць 27 станкоў і робяць 46 аперацый. На здымку: брыгада камуністычнай працы. Злева направа: А. В. Сідаровіч, А. М. Пракаповіч, Г. А. Бычонак, А. С. Белавосцін — брыгадзір, О. І. Кісялёва і С. В. Сасноўская абмяркоўваюць новыя сацыялістычныя абавязальствы.

Каля ста цэнтнераў мяса на сто гектараў ворнай зямлі атрымалі за 11 месяцаў жывёлаводы саўгаса «Азярцы» Глыбоцкага раёна Віцебскай вобласці.

На здымку: лепшая свінарка саўгаса Браніслава Сіцік (злева), брыгадзір свінафермы Ганна Садоўская і заатэхнік Ірына Каўрыга.

Фота Р. Усламава і І. Змітровіча.

ГОРА заўсёды застае нас знянацку, колькі ты ні рыхтуй сябе да яго. Ды і як тут рыхтавацца будзеш, калі душа крычыць: не трэба, не трэба! А каму крычыць — невядома...

Надзея спазнала гора яшчэ да вайны: сына і мужа пахавала. Засталася з адным малодшанькім. Калі б не ён, то, хто ведае, — ці вытрывала б любячае сэрца.

А праз год — новая бяда, страшная. Яна несла гора не толькі ёй, а ўсім: вайна!

Надзея з сынам і яе сястра з пяццю маленькімі дзецьмі паспрабавалі выйсці з палаючага агнём Мінска. Але марна: куды ты пеша з малымі дойдзеш? Толькі і паспелі да вёскі Гатава дабрацца, а там — ворагі ненавісныя дарогу перакрылі. Так і вярнуліся ў родны дом, балазе стаяў ён амаль на ўскраіне горада, і пажар яго не крануў.

Пацягнуліся чорныя дні, месяцы, гады акупацыі.

— Надзея, чытала аб'яву — усіх працаваць гоняць? — спытала неяк сястра.

— Чытала. Нікуды не пайду.

— А як жа? Зловяць яны цябе, пропуска ж не будзе.

Надзея не адказала. Невялікага росту, тоненькая, кволая, стала яна ля акна і глядзела на вуліцу. Нядобрым позіркам глядзела, як па вуліцы гаспадарамі праходзілі тыя, каго мы не клікалі да сябе ў госці.

— Не, Надзея, гэта нічога не дасць, — сказаў ёй увечары Сцяпан Заяц, партыйны работнік з Заслаўя, які цяпер жыў па

Н. І. Лісавец.

КАЛІ ТЫ ЧАЛАВЕК...

суседству. (Чаму ён тут аказаўся, Надзея пакуль толькі здагадвалася.) — Працаваць трэба, але — з розумам.

Пра тое, што яшчэ да вайны набыта прафесія тэхніка-будаўніка, Надзея Лісавец, вядома, не сказала, калі ўладкоўвалася на работу. Пайшла працаваць па ачыстцы вуліц. Неўзабаве яе паставілі дзесятнікам, — таксама па ачыстцы.

Вось тут і стала яна прыкладваць «розум», на які намякаў тады Сцяпан Заяц. Цяпер ужо, праўда, і ён і Жорж Сямёнаў — ваенны з Брэста — не таіліся ад Надзеі, бо верылі ёй. Яе справай было забяспечыць сваіх «аусвайсамі» — прапускамі. А здабывала яна іх вольна. У абавязкі дзесятніка ўваходзіла раз у тыдзень адзначаць «аусвайсы» падначаленых рабочых. Паколькі ж цякучасць іх была вялікая, к канцу тыдня заставалася некалькі свабодных прапускоў. Іх і перадавала Надзея падпольшчыкам, партызанам. Кватэра яе (непадалёку ад Чэрвеньскага рынку) стала явчэнай. Адсюль у партызанскі атрад ішлі медыкаменты, здабытыя з аптэкарскага склада, зброя, міны, пакінутыя тут на некаторы час. Дапамагала Лісавец і людзям надзейным пайсці ў атрад.

ТАК — да 1944 года. Тады гэта і здарылася. Надзея добра памятае маладых хлопцаў, партызан Косцю і Генку. Яны прыехалі ў Мінск па соль для атрада.

— Вось «аусвайсы» вам, цяпер смела па гораду хадзіце, — падбадзёрвала хлопцаў Надзея.

— А мы і так не дужа трэсліся, — нават пакрыўдзіўся Гендзь. — Не ў першы раз нам.

Надзея толькі ўсміхнулася: зусім жа яшчэ дзеці!

У лес хлопцы везлі цэлую машыну солі. Затрымалі іх ужо далёка за горадам — падвёў шафёр. Пачалася перастрэлка. Ранены Косця хутка памёр у турэмнай бальніцы. Генку катавалі. Не вытрываў ён. Назваў Надзею і яшчэ многіх людзей. Сябе гэтым Генка не выратаваў — яго павесілі.

Цяжка чалавека адразу зразумець. Нібыта і позірк чысты, незласлівы. І дрэннага нічога не робіць. А ў адказную, цяжкую часіну нешта нібы надломіцца ў ім...

Калі Надзея была яшчэ дзяўчынай, толькі як тэхнікум скончыла, ёй здавалася, што галоўнае ў чалавеку — гэта, каб сэрца ў яго добрае, шырае і адкрытае было. Крыху пазней, як працаваць пачала, як убачыла, што не кожнаму работа ўдаецца, пра сябе рашыла: не, галоўнае ў чалавеку — розум, здольнасці.

А вось цяпер зразумела — усё важна ў чалавеку, калі ён сапраўдны чалавек: і душа ў яго павінна быць прыгожая, і сіла яму вялікая патрэбна. Як жа без гэтага па жыцці ісці, як жа са злом змагацца — шмат яго яшчэ на зямлі.

Не было той сілы ў Генкі. Шкада!

«А ці хопіць у мяне яе?» — спалохалася Надзея, даведаўшыся, што пачаліся арышты. А сын, маці? Сэрца сціскаецца ад болю за іх. Здаецца, пабегла б з імі, куды вочы глядзяць. Ды хіба ж вырвешся цяпер ад гэтых катаў? А праз увесь гэты

забытаны клубок пачуццяў зноў мацней за ўсё прарываецца думка: «Ці вытрываю?»

Надзея вытрывала. Тая самая сіла, якая так патрэбна чалавеку, асабліва ў часіны выпрабаванняў, была ў яе. Катавалі Надзею ў СД. Білі да паўсмерці, здзекаваліся, усімі сродкамі хацелі выбіць з чалавека — чалавечнае.

— Хто ставіў пячаць на «аусвайсы»?

Ведалі — у Надзеі не было гэтай пячаткі. Імя той дзяўчыны з гарадской управы, што рабіла гэта, Марыя. Не, яго яна не назвала. Марыя і сёння жыве ў Мінску, працуе.

З ТУРМЫ адправілі ў канцлагер «Эравіль» ва Францыі, на жалезарудныя шахты. Працавала тут разам з вольнанаёмнымі французскімі рабочымі. Цёпла, сардэчна адносіліся яны да рускіх. Хоць і нельга было, дзяліліся з імі хлебам, адзежай. А гэта ж магло каштаваць ім жыцця. Назаўсёды запомніўся Надзеі Лісавец француз-механік Жорж Маньет. Гэта ён і яго сябры падтрымлівалі рускіх у тыя дні. Ад яго і даведаліся яны, што ў французскіх лясх таксама ёсць партызаны.

— Давайце, дзяўчаты, будзем думаць, як нам збегчы адсюль, — гаварыла Надзея сваім сяброўкам Ані Міхайлавай і Каці Сямёнавай.

Надумаліся ўцякаць усё разам: што будзе, тое і будзе, а ўсё лепей, чым гінуць тут. І аднойчы ім пашанцавала. Капалі якраз канаву па-за межамі лагера — кабель з Францыі ў Бельгію пракладалі.

— Папрасіцеся адысціся, — шапнуў Надзеі паляк Уладзіслаў. — Там рускі вас чакае.

Канваір не вельмі злосны трапіўся — дазволіў убок адысціся. Пайшлі ўсе ўтраіх — Надзея, Аня, Каця. Прайшлі крыху, а там бачаць — за дрэвамі — чалавек стаіць, за імі назірае. Падышлі да яго.

— Гэта вы нас чакаеце?

— Так, чакаю. Я — са штаба рускіх партызан. Чулі мы там пра вас. Прайшоў дазнацца, у які дзень вам найбольш зручна было б уцячы з лагера. Толькі як мага больш людзей пастарайцеся вывесці.

А яны глядзелі на яго і не верылі: рускі, свой і не за дровамі, партызан! Якое шчасце! Але нельга было зараз выказаць свае пачуцці, трэба хутчэй расставіцца, каб не заўважылі. Дамовіліся аб усім: прызначылі дзень і месца, дзе будуць чакаць праваднікі.

У ТОЙ дзень не вярнулася ў лагер 59 чалавек — рускія, беларусы, украінцы і некалькі югаславаў. Ішлі ўсю ноч, асцярожна ступаючы пакалечанымі, расцёртымі да крыві нагамі ў драўляных лагерных калодках. І нарэшце — такая незабыўная сустрэча з сябрамі!

Шмат трывожных дзён і начэй раздзяліла са сваімі суайчыннікамі і французскімі патрыётамі ў Вердэнскіх лясх Надзея Лісавец. За мужнасць і адвагу вылучылі яе сябры камандзі-

ТУТ УСЕ І ВУЧАЦЦА І ПРАЦУЮЦЬ

Фотанарыс П. Нікіціна.

У горадзе Віцебску працуе філіял Мінскага політэхнічнага інстытута. Тут без адрыву ад вытворчасці атрымліваюць вышэйшую адукацыю 452 юнакі і дзяўчыны.

Многія студэнты-вячэрнікі старшых курсаў, механікі і будаўнікі, ужо зараз працуюць інжынерамі.

Швачка фабрыкі «Сцяг індустрыялізацыі» Святлана Еселева, навучаючыся ў інстытуце, пачала працаваць токарам механічнага цэха, а зараз, атрымаўшы дыплом інжынера, працуе ў канструктарскім бюро фабрыкі.

Наш карэспандэнт пабываў у інстытуце і зрабіў некалькі фотаздымкаў. Вось некаторыя з іх.

Першы здымак зроблен у фізічным кабінце інстытута. Камсамолкі студэнткі трэцяга курса Ірына Сябарова (злева) працуе канструктарам другой катэгорыі ў спецыяльным канструктарскім бюро, а Ала Іванова — электраслесарам на цэц.

А вось (здымак № 2) лабарантка керамічнага цэха завода радыёэлектроннай Галіна Падэка за работай. Наўрад ці змагла б працаваць тут Галіна, калі б не вучылася ў інстытуце.

Здымак трэці зроблен на гэтым жа заводзе, злева — упакоўшчыца радыёэлектроннай Зоя Кабанова. Яна ўжо на трэцім курсе інстытута. А побач — Святлана Кузьміна. Яна пакуль вучыцца на падрыхтоўчых курсах і марыць паступіць у інстытут.

Лабараторыі інстытута абсталяваны навішай апаратурай. Вось чаму прадпрыемствы горада часта звяртаюцца сюды з просьбай правесці для іх вытворчае выпрабаванне розных матэрыялаў. Чацвёрты здымак зроблен у інстытутскай лабараторыі супраціўлення матэрыялаў. Справа студэнты-вячэрнікі (яны ж і работнікі СКБ) Леанід Васілеўскі і Арыядна Радкевіч, злева — тэхнолаг завода імя Камінтэрна Елізавета Місевич.

А на пятым здымку вы бачыце капіроўшчыц СКБ Віялету Богуш (злева) і Надзею Стэфанкову ў хімічнай лабараторыі інстытута.

Праўда, нялёгка працаваць і вучыцца. Шмат трэба ўпартасці і настойлівасці. Але атрыманыя веды памагаюць у рабоце. А работа памагае лепш зразумець і засвоіць тэарэтычны матэрыял.

рам партызанскага атрада. А атрад назвалі дарагім імем — «Радзіма». Шасэйная дарога, якую «апякалі» партызаны, стала месцам гібелі многіх фашыстаў.

У кастрычніку 1944 года атрады патрыётаў выйшлі з лесу. У Вердэне Надзея даведлася аб тым, што за актыўны ўдзел у баях ёй прысвоілі званне лейтэнанта французскай арміі. Жыццё небяспечнае, поўнае неспадзяванасцей, не заглушала болю аб родных. Сэрца рвалася на Радзіму, у родны горад, да сына, да маці, да сяброў.

І вось ён — Мінск! Балюча бачыць, што яны, звяры, зрабілі з табою! Колькі трэба будзе сіл і часу, каб узняць цябе з руін, мой дарагі горад!

Так, сіл дзеля гэтага спатрэбілася шмат. Разбіраць руіны выходзілі ўсе мінчане. А аднаўляць яго не ўсе маглі — тут патрэбны былі спецыялісты. І Надзея вярнулася да сваёй даваеннай прафесіі тэхніка-будаўніка.

ПЕРШЫ пасляваенны працоўны дзень. Маленькая, хударлявая, як заўсёды, шпаркімі крокамі накіравалася яна да рабочых, маладых хлопцаў і дзяўчат, з якімі ёй цяпер давядзецца працаваць.

— Добры дзень!

Вочы, здаецца, глядзелі аднекуль з глыбіні, з-пад шырокіх цёмных броваў. А позірк уважлівы, прыязны.

— Добры дзень.

А дзень і сапраўды быў добры: ціхі, сонечны. І вельмі хацелася, каб заўсёды так было: бязвоблачна, спакойна.

— Адваяваліся, сябры. Працаваць будзем!

...З таго дня прайшло шмат гадоў. Колькі цудоўных будынін узнялося ў горадзе! І шмат якія з іх — пры ўдзеле прараба Надзеі Іосіфаўны Лісавец: галоўны корпус Акадэміі навук рэспублікі, памяшканні політэхнічнага інстытута, палітэхнікума, першай клінічнай балыніцы, гасцініцы «Беларусь». Гэта пад яе кіраўніцтвам аздабляліся будынкі Белдзяржкансерваторыі, аблвыканкома, інстытута механізацыі сельскай гаспадаркі, гасцініцы «Мінск», кінастудыі і многіх жылых дамоў.

А колькі людзей пераймалі яе будаўнічыя сакрэты: гэтыя «сакрэты» Надзея Іосіфаўна шчыра раскрывае людзям. І заўсёды — яна ў пошуках лепшых спосабаў будаўніцтва. Гэта на аб'ектах прараба Лісавец былі выпрабаваны першыя тынкавальныя станцыі, паспяхова прыменены агрэгаты для механізацыі шпаклёўкі столі. У брыгадзе паркетчыкаў Васіля Стральчэні, таксама на ўчастку Лісавец, знайшлі новы, безадходны метады ўкладкі падлогі, пры якім ні адзін сантыметр драўніны не прапаў марна.

Знайшоў месца тут і пачын ленинградцаў — працаваць з гарантыйнымі пашпартамі якасці. Уваходзячы ў кватэру, напасёл разам з ключамі ад яе атрымлівае і такі пашпарт.

Сапраўдны чалавек заўсёды застаецца чалавекам.

Як толькі ні кідала жыццё Надзею Іосіфаўну, якія толькі выпрабаванні ні ставіла на яе шляху, але яна не разгубіла сябе па дробязях. І людзі бачаць гэта, людзі ўсё бачаць. Яна зараз начальнік будаўнічага ўчастка, старэйшы прараб, ёй прысвоена званне заслужанага будаўніка рэспублікі.

І. МАЗУР

Вось тут я і сустрэўся з Жэняй Луганцовай. Пазнаёміў мяне з ёй брыгадзір Уладзімір Іванавіч. Прыпудраная мелам, у камбінезоне, весела размаляваным у розныя колеры, яна спрытна арудавала малярнымі прыладамі. Я залюбаваўся яе работай. Працавала яна натхнёна. Спусціўшыся з лесвіцы, акінула позіркам прыгожы пайкой і нібы здзівілася свайму ўмельству.

Дом гатовы да засялення. Ёй карціць спытаць: «Ну, як?» Але дзяўчына маўчыць, затаіўшы дыханне. І толькі ўбачыўшы адабрэнне ў вачах наваёлаў, раптам уся пачынае свяціцца радасцю.

Жэні заўсёды здаецца, што іншы маляр зрабіў бы лепш. Пакутлівае пачуццё! Такую ж самую трывогу кожны раз адчуваюць і яе сяброўкі: Аня Катоўская і Лена Кірылава. Яна прымушае сціскацца сэрца, гулка стукаць у скронях кроў. Затое якой гарачай радасцю напайняецца душа, калі работу пахваляць брыгадзір, майстар і самы строгі кантралёр — жыхар!

Але ўсё добра быць не можа, так сцвярджае Жэня. І кожны раз, пачынаючы новую работу, яна нервеецца, на твары яе напісана пакута.

— Проклятая работа! — бурчыць яна сабе пад нос, улазячы ў свой рознакаляровы камбінезон. — Працавала б зараз прапаршчыцай або электракаршчыцай на заводзе жалезабетонных вырабаў, як мае сяброўкі Аня Вечар і Галя Бурцава, і — ніякіх табе турбот. А тут зноў — пэчкаеш, пэчкаеш, а што атрымаецца, невядома.

— Жэня, дык як жа невядома? Давай зробім, як у 64-кватэрным доме, вельмі ж добра атрымалася, — прапануюць сяброўкі.

— Ну, як вы не разумееце, што гэта не цікава! Ізноў, як у тым доме! Тое ўжо, як кажуць, пройдзены этап. Не, трэба прыдумаць штосьці новае...

І яна зноў і зноў змешвае ў малярным вядры толькі малярам вядомыя саставы фарбаў, прыдумваючы з брыгадзірам новыя варыянты расфарбовак, спалучэнні таноў, паўтаноў і камбінацыі ўсялякіх трафарэтаў.

На будоўлю прыходзяць дзяўчаты пасля заканчэння сярэдняй школы. Навучаючыся малярнай справе, яны часта гавораць:

— Ну, і работка нам выпала...

— Эх, вы! Гэтакаса, як вы, і мая маці калісьці на прафесію нашу глядзела. Калі я ў Магілёве дзесць класаў скончыла, ні за што не хацела, каб я маляршчыне навучалася. Усё прымушала паступаць у інстытут...

Н ЕХАЦЯ расставіўся са справамі стары год на нашай зямлі. Але людзі, працавітыя савецкія людзі, прыспешвалі яго адыход. У бу-

даўнікоў свае рахункі з часам, яны, як заўсёды, падрыхтавалі старому прыгожыя і гарачыя провады... Такія вась гарачыя дні я і застаў у снежні 1962 года на вялікай будоўлі сямігодкі.

Экскаватары ўгрызаліся каўшамі ў зямлю — капалі катлаваны для падмуркаў, па дарогах імчалі грузавыя аўтамашыны, падвозячы матэрыялы на будоўлю. Усе думкі салігорцаў былі накіраваны на тое, каб даць гарнякам 23 тысячы квадратных метраў жылля перш, чым надыдзе новы год...

Гарачыя дні! І кожны новы дзень гарачэйшы за папярэдні. З гэтым нарастаючым тэмпам звывкліся і будаўнікі і маляры: Яўгенія Луганцова, Валянціна Лапкова, Ганна Катоўская, Соф'я Багамазава, Валянціна Сазоненка. Праўда, ім не было часу аглядацца на справы рук сваіх.

Адна толькі вёска Чыжэвічы з-за дарогі з цікаўнасцю пазірала вокнамі сваіх хат на руднік і бачыла, як на ўзгорках Старобіншчыны, на берагах маленькай рачулки Случы шумелі, скрыгталі дзiesiąткі дзівосных машын. Як блішчэлі пад сонцам сталёныя рэйкі, як пралягалі новыя дарогі, а тысячы людзей з усіх канцоў краіны ўсё ехалі і ехалі на новую будоўлю. Зімой яе замяталі мяцеліцы, вясной талыя воды залівалі, намагаючыся спыніць работу будаўнікоў. Увосень бездараж вісла на колах самазвалаў, чаплялася за гусеніцы экскаватараў. Летам віхуры пылу кідаліся на піраміды капроў.

Але прыйшоў час, і адзін з праходчыкаў, які працаваў у забоі, падняў апошняю бодню грымту, дакрануўся да сільвінтавай руды.

Цяпер тут усё, на што ні глянеш, з чым ні сутыкнешся, — першае і ўпершыню; усё толькі што пабудавана, толькі што зроблена, толькі што задумана. І сам калійны камбінат, і малады горад. Сапраўды, усё маладое вакол і ўсе маладыя. Але справа нават і не ва ўзросце: проста трэба мець маладую душу, каб палюбіць гэта гарачае жыццё будоўлі.

Тут многае яшчэ трэба стварыць, зрабіць заўтра, а каму ж, як не маладым, належыць заўтрашні дзень!..

Вось такім, як Яўгенія Луганцова, Ганна Вечар, Галіна Бурцава і сотням іншых маладых рабочых, што ствараюць новы цудоўны горад і Салігорскі камбінат. Неразлучныя сяброўкі, яны заўсёды разам. Працуюць на адной будоўлі, жывуць у адным інтэрнаце, вучацца ў адным тэхнікуме. Разам ходзяць у кінатэатр, на вечары...

— Нас і вадой не разальеш, — прызнаюцца яны.

Ну што ж, няхай пазайздросцяць ім іншыя...

Н. МІХІНАУ

Дзявоцае сэрца

ЧАТЫРЬ гады назад наведар я ўпершыню гэтыя мясціны. Тады тут, як вокам глянуць, распасціраўся стэп. Горад шахцёраў быў яшчэ толькі на генеральным плане, на эскізах, у праектах.

І вось я зноў у Салігорску. Выходжу з будынка пасажырскага вакзала. Галоўная магістраль — шырокая і прамая, ідзе напасткі да правага берага Случы.

Стройныя рады ажурных мач ліхтароў — нават не верыцца, што яны з жалезабетону — бягуць у блакітную далечыню. Шахцёрскі горад — гэта цэлыя кварталы новых чатырохпавярховых гмахоў. З ка-

зачнай хуткасцю расце Салігорск. Гасцінна расчынілі свае дзверы яго новыя магазіны, сталовыя, шырокаэкранны кінатэатр. У горадзе ёсць горны тэхнікум, дзіцячыя ўстановы. З'яўляюцца вуліцы, якія яшчэ не маюць назваў, кварталы буйных жылых масіваў, а над імі ўзнікаюцца ўгару вежавыя краны. І ўсё гэта ствараецца рукамі моладзі, што прыехала сюды па закліку Камуністычнай партыі.

У адным з буйнапанельных жылых дамоў працуе брыгада маляроў трэста № 7 «Аддзелбуд». У ёй 12 дзяўчат і толькі адзін мужчына — брыгадзір Уладзімір Іванавіч Ефімовіч.

ЯНЫ СТРЫМАЛІ СЛОВА

ПРЫЦЕМКІ ўжо зусім ахуталі жывёлагадоўчы двор, а Ліда Тупік усё яшчэ не адважвалася ісці дадому. Стаяла тут, каля свінарніка, і нібы да нечага прыслухоўвалася. Ліда сама не змагла б сказаць, чаго яна тут стаіць. Турбуецца за сябе, за дзяўчат, з якімі разам працуе, за статак? Усё ж у поўным парадку, дагледжана, на ноч засталася дзяжурная свінарка. Але такі ўжо характар у загадчыцы фермы: пакуль не правярыць яшчэ раз усё — дадому не пойдзе. І Ліда вяртаецца ў свінарнік, аглядае ўсё. Вось цяпер, здаецца, можна ісці адпачываць.

Ідзе дадому ўжо добрымі прыцемкамі. Толькі вецер пранізлівы грае на струнах-галінках прыдарожнай бярозы.

— Ты спі, мамачка, а я пасяджу яшчэ трохі, — гаворыць яна, прыйшоўшы дадому і ўладкоўваючыся пад лямпай, каб зручней было пачытаць свежую пошту.

— Клалася б, а то зноў не выспішся, — турбуецца маці.

— Не магу... Трэба ж пачытаць. Заўтра прыйду на ферму і дзяўчатам навіну прынясу. Яны яе так чакаюць.

І яна чытае. Чытае, покуль вочы не пачнуць зліпацца. Тады ўжо кладзецца на ложка і ў гэтую ж хвіліну забывае пра ўсё на свеце...

— Ой, праспала? — Ліда таропка падымаецца з ложка, кідаецца да акна. Край небасхілу з усходу пакрыўся лёгкай чырванню. На двары марозіць.

— Чаго ты так рана паднялася? — пытае маці.

— Спраў сёння дужа многа.

— А калі іх у цябе мала бывае, — ласкава бурчыць маці.

Так, у загадчыцы свінафермы калгаса імя Куйбышава Лідскага раёна Ліды Тупік заўсёды — і зімою, і летам — спраў хапае. Гаспадарка вялікая. Адных парсят некалькі соцень. А свінаматкі!

Чатыры гады назад прыйшла Ліда на свінагадоўчую ферму калгаса. Не ўсім свінаркам спадабаліся новыя парадкі, што пачала заводзіць тут маладая дзяўчына. Але ж Ліда не спалохалася кепікаў і панурых позіркаў спадылба. І хутка свінаркі пераканаліся, што ўсё, чаго яна дамагаецца, — для справы.

Прышла Ліда аднойчы да старшыні калгаса і кажа:

— У нас галоўнага няма — рэзерву. От, калі б мне 40 свінаматак і асобнае памяшканне... Можна было б стварыць гэты рэзерв.

Прапанову падтрымалі. Сама Ліда пагутарыла з сяброўкамі і «завербавала» іх да сябе. Так была ў калгасе створана асобная свінагадоўчая ферма, дзе гадавалі маладняк. Працаваць сюды прыйшлі Ніна Бялан, Рэня Даніловіч. Узначаліла ферму Ліда.

Горача ўзяліся дзяўчаты за справу. Колькі бяссонных начэй правялі яны — не злічыць. Але ж дамагліся свайго. Пагалоўе хутка пачало расці. Ужо не хапала нават памяшканняў. Тады Ліда параіла

разгарадзіць маленькія станкі, зрабіць іх прасторнымі. У два разы больш парсят змяшчалася цяпер у тым самым свінарніку.

На гэтым не спыніліся. Ліда ўнесла прапанову змагацца за права называцца калектывам камуністычнай працы.

Ну, а поспехі? Выдатныя. Летась калектыву, які ўзначальвае Ліда Тупік, узяў абавязацельства выгадаваць да двухмесячнага ўзросту і перадаць у адкормачныя групы тысячу парсят. Слова стрымалі. Нават перавыканалі абавязацельства.

Паважаюць Ліду Тупік у калгасе, бо яна не толькі сумленны працаўнік, але і чулы, уважлівы таварыш. Нездарма яе абралі дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР.

Так вось жыве і працуе сціплай, проста дзяўчына, працаўніца, дзяржаўны дзеяч.

І. ЛЕШАНЮК

На здымку: (злева направа) свінаркі Рэня Даніловіч, Ліда Тупік, Марыя Позняк і Ніна Бялан.

НІЧОГА АСАБЛІВАГА?..

АКУРАТНЫ домік з шылдай «Пугачоўскі камбінат бытавога абслугоўвання».

У прыёмнай зале — часопісы мод. Іх шмат. Ёсць і нашы, і зарубежныя. Вялікі выбар тканін — шарсцяных, штапельных, баваўняных. На сталі ляжыць і кніга прапаноў.

Скарг тут няма, а васьмь добрых, цёплых чалавечых слоў шмат. Радасна, што іх пакідаюць не толькі жыхары сяла Пугачова, але і навакольных вёсак, горада Брэста.

Так, гэта не апіска, і ў абласны цэнтр дайшла добрая вестка аб пугачоўскіх майстрах. Яны пашыюць рэч — і ў чалавека свята. Ён задаволены сам, любуюцца, гледзячы на яго, і іншыя, і кожны жадае пашыць сабе такі ж касцюм, паліто, сукенку.

У чым сакрэт майстэрства Веры Касценка і яе памочніц Фёклы Кароль, Ольгі Емяльянавай, Зінаіды Хіль, Раісы Кушнярук, Соф'і Яцэнка, Марыі Лыка, Ольгі Літвінюк?

Уся справа ў сумленні гэтых людзей. Вось што, напрыклад, расказвае жыхарка Брэста Алена Ягорава. Пашылі ёй у майстэрні Брэсцкага ваенгандлю плашч-паліто, але пашылі так, што сорамна было выйсці на вуліцу. Яно было, як з чужога пляча. Пайшла жанчына ў майстэрню, выказала ім тое, што чула пра сваё паліто ад сяброў. Ну і як? Брак тут не паправілі. Гэта зрабілі майстры камбіната бытавога абслугоўвання ў Пугачове. Жанчына задаволеная. Хоць і дабірацца ў сяло Пугачова ёй з горада і далёка, але яна едзе менавіта сюды пашыць сабе паліто, сукенку.

Кожны майстар у Пугачоўскім камбінаце бытавога абслугоўвання радуецца поспеху свайго таварыша, дапамагае яму, проста выкажа заўвагу, калі ў гэтым будзе патрэба. І вучацца яны разам. Разам спрачаюцца аб новых фасонах, уцягваюць у гэтую спрэчку заказчыкаў.

Тут практыкуюць

паказ сельскім жыхарам новых мадэлей адзення. Рыхтуюцца да гэтага вельмі старанна, улічваюць думкі кожнага. Адбіраюць, зразумела, самыя лепшыя.

Таму і вытворчыя поспехі. Да Кастрычніцкіх свят майстэрня выканала гадавы план. Заказаў шмат. Ужо восем чалавек не могуць справіцца... Патрэбны майстры. І тут іх рыхтуюць. Сюды прыходзяць авалодваць спецыяльнасцю майстра швейнай справы выпускнікі сярэдніх школ. Вось зусім нядаўна пераступілі парог камбіната Ольга Буднік і Ольга Машчук. Першая скончыла Францапольскую, а другая Чарнавіцкую школу, а цяпер яны ўжо напалавіну майстры. Праз некалькі месяцаў атрымаюць разрад.

Перад ад'ездам я пабываў у многіх дамах, размаўляў з калгасніцамі, сельскай інтэлігенцыяй. Фельчара Людмілу Сілява застаў за наладкай тэлевізара. Вырашыў сфатаграфавать яе ў гэты момант. Аднак яна ад-

НА левым крутым березе сівога Дняпра амаль на кіламетр працягнулася вёска Пашына. Гэтыя месцы на Віцебшчыне вядомы багатымі залежамі гравію. Вось ужо больш пяці год тут не змаўкае шум самазвалаў. Яны вязуць гравій да чыгуначнай веткі.

Але Пашына славіцца не толькі гравіем. Пашына — гэта комплексная брыгада перадавога ў раёне калгаса «Камінтэрн».

Славіцца Пашына сваімі людзьмі. У гэтай брыгадзе жыве і працуе знатная льнаводка Тамара Крукоўская. Год ёй не многа — усяго дваццаць. Але яна ўжо авалодала майстэрствам вырошчвання «паўночнага шоўку».

Калі камсамолку Тамару Крукоўскую назначылі звеннявой па льну, некаторыя калгаснікі здзіўляліся:

— Свет клінам сышоў, ці што? У нас жа ёсць калгасніцы, якія перавярнулі за сваё жыццё горы льну!

Але моладзь, камсамольцы, якія ведалі Тамару лепш, не сумняваліся ў ёй.

— Справіцца! — гаварылі яны.

Звяно Тамары Крукоўскай у 1960 годзе ўключылася ў сацыялістычнае спаборніцтва за вырошчванне высокіх ураджаяў ільну і здачу дзяржаве высаканумарнага валакна. Палавіна звеннявых калгаса — усяго тут іх 12 — мела ўжо вялікія і малыя сярэбраныя медалі за дасягнутыя поспехі.

неслася да гэтага намеру без энтузіязму.

— Навошта здымаць? — сказала яна. — Нічога асаблівага ў гэтым няма. Звычайная справа.

— У каго з пугачоўцаў яшчэ ёсць тэлевізары?

— У многіх. А ў суседнім сяле Кавалёўка тэлевізары літаральна ў кожным доме.

...І вось Пугачоўка ззаду. Але яна яшчэ доўга свяціла ў цемры электрычнымі агнямі...

Я ўвесь час вяртаўся ў думках да слоў сельскага фельчара «нічога асаблівага». Нічога асаблівага ў тым, што сельскі жыхар глядзіць у сваім клубе новую кінакарціну, слухае лекцыю вучонага, што яго сын або дачка вучыцца ў мясцовай васьмігадовай школе, што ён шые сабе паліто, касцюм, сукенку па апошняй модзе ў камбінаце свайго сяла, уключае ўласны тэлевізар... А можа і сапраўды ў гэтым няма нічога асаблівага. Камунізм непрыкметна і ўпэўнена ўваходзіць у наша штодзённае жыццё.

М. ПІНЧУК

У ВЁСЦЫ ПАШЫНА

яго ледзяное покрыва. Зашумелі веснавыя воды, панеслі крыгі ўніз па цячэнню.

— Збярэ Днепр ваду з нашага поля, падсохне яно, сагрэецца зямля — тады і мы сюды прыйдзем, — думала Тамара.

Было цяжка. Халодныя зацяжныя дажджы лілі вясной, у пачатку чэрвеня выпаў снег, а затым зноў — дажджы, праліўныя, халодныя. Здавалася, ім не будзе канца.

Але льнаводы не палі духам. Яшчэ больш настойліва змагаліся яны не толькі за выратаванне лёну, але і за павышэнне яго ўраджайнасці і якасці.

І лён рос, набіраў з кожным днём сілы. Густы, роўны, высокі, чысты ад пустазелля, ён радаваў вока і нібы гаварыў: не падвяду, за мяне будзьце спакойныя.

Калматыя цёмныя хмары ледзь не штодня зацягвалі неба. Касіў халодны, буйны дождж.

— Цяжкі сёлета год будзе, не памятаем такога лета, — гаварылі старыя, што нагледзеліся за сваё жыццё розных капрызаў прыроды.

На чацвёртыя суткі вецер крыху сціх, дождж аслабеў.

Тамара, накінуўшы на галаву хустку, выскачыла на вуліцу і пабегла да Шуры Крузо.

— Пойдзем, Шурачка, глянем, як там наш даўгунец!

Сэрца сціснулася ад болю — самы лепшы, самы высокі — метровы лён ляжаў на зямлі, запырсканы гразёю. Амаль гектар ільну...

А назаўтра члены звяна, параіўшыся, вырашылі церабіць лён — паляжыць зялёным — даспее. Так і зрабілі.

Дажджы перашкаджалі рабоце. Але дзяўчаты, мокрыя да ніткі, працягвалі церабіць лён.

Шмат было работы і пасля цераблення — абмалот, расціл, падыманне, сарціроўка і здача дзяржаве. Але вось, нарэшце, прыйшоў доўгачаканы дзень — адправілі на льнозавод апошняю аўтамашыну трасты. І звяно Тамары Крукоўскай першым рапартавала праўленню, партыйнаму бюро аб завяршэнні здачы трасты.

— Ну, якім нумарам выцягнуў «зелянец»? — пацікавіліся калгаснікі.

— Выдатна пайшоў, у «двойку». Моцнае валакно! І ўраджай добры — па 8 цэнтнераў з кожнага гектара.

Сёлета звяно Тамары вырашыла вырасціць яшчэ больш высокі ўраджай ільну.

Тамара не толькі выдатная працаўніца, але і актыўны грамадскі работнік. Вялікім аўтарытэтам карыстаецца яна сярод моладзі як камсорг брыгады, член камітэта камсамола, член жансавета.

Год назад камуністы калгаса прынялі Тамару кандыдатам у члены КПСС.

С. ЯРКОВІЧ,

сакратар партбюро, аграном-эканаміст калгаса.

Калгас «Камінтэрн»
Аршанскага раёна.

1

НА ВАРЦЕ ПРАЦЫ І МІРУ

Падпалкоўнік
І. АЛЯКСАНАУ

ВОСЬ ГЭТА СІЛА

Не толькі нам,
людзям ваенным —
Мяркую я, вядома ўсім,
Што шлях салдата —
цяжкі вельмі,
Танкіста ж шлях —
цяжкі зусім.
Ці не таму
заўсёды рады
Палюбавацца наш народ,
Як у святочны дзень парада
Машыны рушаць у паход.
— Вось гэта моц!

Вось гэта сіла! —
Тады чуваць наперабой. —
Яна не раз чужынцаў біла,
А калі зноў пачнецца бой, —
Змяцём захопніцкае войска.
Шляхі да перамог відней:
Бацькі змагаліся геройскі,
А іх сыны — яшчэ смялей!
Калі ў час «бою» загарыцца
Ракета ў ціхай сіняве,
І раптам танк
у даль памчыцца
Па ўзгорках лысых, па траве,
Настрой надзвычай урачысты
Тады хвалюе сэрцы ўсіх:
Умельства добрае ў танкістаў,
Машыны лепшыя —
у іх!..

2

На палях вучэнняў, на палігонах і танкадрамах Беларускай ваеннай акругі ідзе баявая вучоба. Воіны настойліва авалодваюць баявой тэхнікай, вучацца умела дзейнічаць ва ўмовах ракетна-ядзернай вайны, надзейна адстаяць інтарэсы нашай любімай Айчыны.

Нялёгка салдацкая праца. На першым здымку вы бачыце, як камандзір выдатнага камсамольскага разліку малодшы сержант Серафім Шчапятаў навучае баявому майстэрству радавога Бакштая. Бакштай нядаўна прыйшоў на службу ў армію, да ўсяго адносіцца з вялікай цікавасцю і хутчэй хоча стаць выдатнікам вучобы. Настойліва і старанна воіны — залог яго будучых поспехаў.

А вось камсамольцы разведчыкі сержант Леанід Рэзвіх (злева) і радавы Мікалай Кучын (здымак 2) ужо вопытныя баявыя воіны, якія дабіліся выдатных поспехаў у баявой вучобе. Абодва яны умела дзейнічаюць на тактычных занятках, праяўля-

ючы ініцыятыву і спрыт. У кожнага воіна на грудзях красуецца па тры знакі салдацкай доблесці.

Вялікая, моцная дружба ў савецкіх воінаў з працоўнымі. Вяртаючыся з палявых заняткаў, падраздзяленне спынілася ў адной з вёсак (здымак 3). Воінаў зараз жа акружылі калгаснікі. Завязваецца дружная гутарка. Ірына Мігуцкая і Іна Пармон засыпаюць салдат пытаннямі. Ім усё хочацца ведаць пра родную армію. І воіны з га-тоўнасцю адказваюць ім.

Але нядоўгія мінулы салдацкага прывалу. Прагучыць у марозным паветры каманда афіцэра — па машынах!.. І падраздзяленне рушыць наперад, поўнае імкнення паспяхова выканаць пастаўленую задачу, дастойна служыць любімай маці-Радзіме.

Фота Е. КОЛЬЧАНКІ

Старонка падрыхтавана рэдакцыяй газеты «Во славу Родины».

АБ КАХАННІ ГАРМОНІК ГРАЕ

Шалясціць чарот ледзь чутна.
Хваля звоніць весялей —
З растрапаным русым чубам
Ходзіць вецер-дуралей.
Хвалю з ласкай абнімае
І пытае: «Скуль плыла!..»
Сцежка ціхая, нямая
Закаханых прывяла.
Мяккі водар дораць травы,
Вабіць сін дарог-шляхоў...
Для сяброўкі воін бравы
Не шкадуе шчырых слоў.
А кране яе за плечы —
Пачынае чырванець...
Ой, як добра ў гэты вечар
Пры сабе гармонік мець!
Той, хто смеласці не мае,
Не пазычыць ён яе.
Хлопца песня выручае,
Што гармонік запяе.
А дзяўчына, хоць нясмела,
Толькі гляне на байца:
Усё да кроплі зразумела,
Усё вядома да канца...
Сэрца радасцю гамоніць.
Перад імі — дзіўны свет...
Ой, гармонік! Ой, гармонік, —
Самы лепшы інструмент!

Пераклад вершаў
з рускай мовы
Івана Калесніка

3

• 67 — III

Партизанская МАЩІ

...РАНИЦАЙ чацвёртага жніўня 1942 года паліцэйскія пагналі ўсіх мужчын кіламетраў за пяць ад вёскі Ліпень высакаць лес ля дарогі, каб партызаны не маглі рабіць тут засады.

Пагналі і Івана Рыгоравіча Сакольчыка.

Палагея Аляксандраўна засталася дома адна. Удзень пачуўся моцны грукат у дзверы. Палагея Аляксандраўна адчыніла. На парозе стаяў Лютар, начальнік ліпёнскай паліцыі, з двума немцамі.

— Дзе гаспадар? — закрычаў ён.

— У лесе, працуе, разам з усімі... — разгублена прагаварыла Палагея Аляксандраўна.

Тады Лютар, заклаўшы рукі за спіну, прайшоўся па пакоі, потым рэзка спыніўся насупраць яе і працадзіў скрозь зубы:

— А сын, сын дзе, пытаюся?! — ад яго голасу звінелі шыбы ў маленькай хатцы.

— У Татарцы... на торфараспрацоўках, — Палагея Аляксандраўна старалася гаварыць спакойна, а ў галаве маланкай праносіліся думкі: «А што, як дазналіся?»

— Сына ў партызаны справадзіла і думаеш, з вамі цацкацца будуць? Павешу! Усіх павешу! Збірайся!

Абыякавасць ахапіла няшчасную маці. Яна млява апусцілася на ложак, ля якога стаяла.

— Мо памагчы? — з'едліва спытаў Лютар.

Падавіўшы хваляванне, яна ўстала.

— Замкні дзверы, а ключ аддай мне! — пачула яна нібы скрозь сон.

Дзень быў спякотны. Калі выйшлі на ганак, сонца ласкава зазірнула ў патухшыя вочы старой жанчыны. Але яна не заўважала ні сонца, ні зялёнага аксамітнага дывана травы, што ўсцілаў двор, ні працягнутых да яе галінак саду, па-

саджанага гадоў дваццаць назад мужам. Ёй раптам стала холадна, і ўсю яе дробна закалаціла. Яна моцна прыціснула да грудзей рукі, каб не дрыжаць.

Выйшлі на вуліцу, і Лютар загадаў ёй крочыць за ім. Сярод бязладных абрыўкаў думак вылучылася адна: што цяпер будзе, што будзе?

Прыйшлі ў двор камендатуры. Лютар завёў яе ў хлест і сказаў:

— Пасядзі ды падумаў, пакуль мы сходзім па яго.

Заперлі хлест і пайшлі туды, дзе высякалі лес.

А там, на вырубцы, немцы якраз абвясцілі абедзенны перапынак. Сяляне паселі кучкамі і развязалі свае торбачкі з ежай. У Івана Рыгоравіча да двух драпікаў былі два першыя гуркі. Ён разрэзаў іх на кавалкі і пачаставаў навіною. Паабедалі хутка і зноў узяліся за сякеры. Але тут з'явіўся Лютар з немцамі, падышоў да Сакольчыка:

— Збірайся!

— Куды? — міжволі спытаў збялелы Іван Рыгоравіч.

— Не затрымлівай!

Іван Рыгоравіч зразумеў. Ён паклаў сякеру, паглядзеў на застылых у страху лесарубаў і ціха сказаў:

— Бывайце, людзі...

КАЛІ за Палагеяй Аляксандраўнай зачынілі вароты хлява, яна агледзелася па баках. У цяжкім паветры гулі сотні мух. У кутку ляжала нейкая вяртатка ў цёмных плямах крыві.

Палагея Аляксандраўна не зводзіла вачэй з невялікага вузкага акенца. Потым падкаціла калодку, стала на яе і паспрабавала прасунуць у акенца галаву. Але плечы не пралазілі. Села на калодку і апусціла рукі. Раптам, як нажом па сэрцу, паласнула думка: немцы зносяць у іх хаце засаду. «А Валодзя ж нічога не ведае, можа прыйсці праведаць... Могуць зайсці і партызаны...»

Яна павінна вырвацца адсюль, знай-

П. А. Сакольчык.

сці атрад, папярэдзіць Валодзю. Хлест вузкі, высокі і страха ў ім вельмі крутая. Не, праз страху не ўцячы. Пачала аглядаць сцены. Бярвенні круглыя і вельмі тоўстыя. У адным месцы ёй здалося, што бярвяно гнілое, і яна пхнула яго нагой. З бярвяна пацёк жоўты пыл згніўшай драўніны. Стаўшы на калені, Палагея Аляксандраўна дрыжачымі рукамі, ламаючы пазногці, пачала адрываць кавалкі трухлявага дрэва. Час ад часу яна ціха падыходзіла да варот хлява і зазірала, услухоўваючыся ў кожны шлах і аглядаючы двор у вузкую шчыліну варот. Пераканаўшыся, што паблізу нікога няма, зноў кідалася да гнілога бярвяна і крышыла яго, і адломвала кавалак за кавалкам. Але паступова бярвяно рабілася ўсё больш цвёрдым, і параненыя пальцы дарэмна сутаргава хапаліся за яго. Тады яна пачала піхаць яго нагамі да таго часу, пакуль нарэшце бярвяно не вывалілася.

Сэрца моцна стукала. Перад вачыма быў густы бур'ян. Цішыня. «Хутэй, хутэй бегчы ў лес. А мо вартавы стаіць? Што ж, прынамсі заб'юць адразу, без мук, без катаванняў...»

І, быццам кідаючыся ў вяр, заплёшчыўшы вочы, яна рванулася наперад. Хапаючыся за зямлю, за бур'ян, яна выціснулася ў гэтую дзірку, апынулася на двары і разгубілася.

Трэба было бегчы да каліткі, што вяла ў гарод, але яе маглі ўбачыць з вокан камендатуры. Яна ўскочыла ў прыбіральню і заперлася ў ёй, але тут жа зразумела, што марудзіць небяспечна. Тады яна выламала ў задняй сцяне дзве дошкі і выскочыла ў гарод. Куры з кудхтаннем рассыпаліся ва ўсе бакі. Палагея Аляксандраўна бегла праз гарод, чапляючыся за бульбянік, падала, падымалася і бегла зноў. Ускочыла на крайнюю вуліцу, перасекла яе і праз нечыя гароды кінулася да лесу. Сілы пакідалі яе. Сэрца калацілася ў грудзях, у скронях шумела кроў. Не хапала паветра. Вось і дарога. Яшчэ крыху, а там лес, там ратунак. Апошнія крокі самыя цяжкія. Нарэшце, дабралася да гушчару і ў знямозе, цяжка дыхаючы, упала на зямлю.

«Дзе цяпер Ваня? Дзе ён... Няўжо не ўбачу больш? Ніколі?.. Сорак тры гады разам...» — Ад цяжкіх думак ірвалася сэрца і гарачыя слёзы падалі на зямлю.

Ніл ГІЛЕВІЧ

С У Д

У перапоўненай вялізнай зале
Ідзе працэс над бандаю забойцаў,
Што памагалі ў дні вайны фашыстам.
Страляць і вешаць і паліць жывымі
Не вінаватых ані ў чым людзей...

У перапоўненай вялізнай зале
Клаюча столькі гневу, што хапіла б,
Каб спапяліць у ім і гэту банду,
І тых, што некалі ўцяклі ад кары,
І ўсіх, хто пражне зноў людской крыві...

А на падсуднай лаве столькі гнюсу,
Жывёльнай, дзікай тупасці і злосці,
Што працінае сэрца жак: «О, божа!
Няўжо яны радзіліся ад матак
І ўскормлены не зверам, а людзьмі!..»

А суд — праўдзівы...

Суд глядзіць у залу,

І ўжо не сотні розных твараў бачыць —

Адзін суровы твар жанчыны-маці,
Акамянелай ад пакут і гора,
Без слёз у выцвілых сляпых вачах...

Ужо семнаццаць год ускрай дарогі
Яна стаіць над брацкаю магілай,
Дзе прах дзяцей, што вынашаны ёю,
Якім яна калісьці падарыла
Прыгожы, казачна-дзівосны свет...

Акрытая каменнай шэрай хусткай,
Яна не можа пакрануць рукамі,
Каб пад прысудам падпісацца першай,
Але крычыць нямым жахлівым крыкам
Яе каменны нераскрыты рот:
«За што! Скажыце мне, за што! О, людзі!..»

І людзі чуюць страшны голас маці.
І чуе суд. І чуе ўся планета.

Ды не працнецца ў чалавеку звер!

Але ляжаць нельга. Трэба ісці ў атрад і папярэдзіць Валодзю. Яна ўстала. Куды ісці? Дзе атрад? У якім баку?

ЧАТЫРЫ дні шукала Палагея Аляксандраўна атрад. Старалася ісці прама то ў адзін, то ў другі бок. Часам выбівалася на ўзлесак ля якой-небудзь вёскі, але, баючыся паліцэйскіх, зноў хавалася ў лес і ішла ў іншым напрамку. Ела ягады, грыбы, траву. Босая, у падранай сукенцы, яна ночы напалёт дрыжэла ад холаду, але надыходзіла світанне — і зноў ішла на пошукі атрада.

На пяты дзень блуканняў трывога за сына, за мужа, голад і бяссонныя ночы зусім падкасілі яе. Дрыжэлі ногі, кружылася галава, цямнела ў ваччу. Больш ісці не магла. Яна апусцілася на зямлю ў густым ельніку. І тут яе змарыў сон...

Раптам насцярожанае вуха ўлавіла нейкі шоргат і рыпенне колаў. Прыслухалася. Так, едзе падвода. Але хто? Хто? Не, немцы на адной фурманцы ў лес не паедуць: баяцца партызан. Значыць, едуць партызаны або па вялікай патрэбе едзе хто-небудзь з жыхароў вёскі. І яна з надзеяй у сэрцы пайшла на стук колаў. Выйшла на вузкую, даўно не езджаную дарогу, усю зарослую высокай травой, стаілася ў густым асініку і пачала ўглядацца. З-за павароту паказаліся дзве падводы і на іх сямёра мужчын і адна жанчына. Мужчыны былі ў пілотках, у зімовых і летніх шапках.

«Гэта партызаны», — усё больш пераконвалася Палагея Аляксандраўна, і калі на дзвюх пілотках убачыла чырвоныя стужачкі, рашуча выйшла на дарогу.

— Ці не ведаеце, родныя, Валодзю Сакольчыка? Я маці яго.

— А як жа, толькі ён у другім атрадзе... Чулі ўжо і пра ваша гора... Ведаў я Івана Рыгоравіча... — з гэтымі словамі пажылы мужчына зняў з галавы патрапаную вушанку.

Палагея Аляксандраўна ўсё зразуме-ла...

Ехалі доўга. Потым ішлі, прадзіраліся праз гушчар. Палагея Аляксандраўна ледзь перастаўляла ногі. Голле сцёбала яе па руках, па твары. Але жанчына не звяжала на гэта.

Уяўленне малявала жахлівыя карціны... Яна бачыла перад сабой то мужа, то сына...

Нарэшце прыйшлі ў партызанскі лагер. Хлопцы адвялі Палагею Аляксандраўну ў будан. Прынеслі ватоўку, штаны і мужчынскую кашулю — іншай адзежыны тут не было, — сказалі пераапра-нуцца. Паабяцалі назаўтра знайсці Валодзю.

— МАМА, мамачка! — пачула яна скрозь сон і хутка села. Перад ёю стаяў яе Валодзя.

— Валодзечка, няма нашага бацькі! — і ўпершыню заплакала.

— Супакойцеся, мама, не трэба плакаць, — прасіў сын, а ў самога сэрца сціскалася ад болю. — Трэба жыць...

І яна засталася ў атрадзе.

Была ім усім за маці. Абмывала, абшывала, як родных сыноў, пякла ім хлеб. Цяжка пячы хлеб у жалезных бочках. Але затое які ён быў смачны, гэты партызанскі хлеб...

Засталася яна ім роднай маткай і тады, калі ўжо і сына не стала...

Так і звалі яе тады: партызанская маці.

В. М. КУНЬКО

Ты пайшоў насустрач

А. ВАСІЛЕВІЧ

А п а в я д а н н е

...Ая ўсё спадзяюся, што можа здарыцца цуд. Усё нечага чакаю. А можа... А можа... Знаходзяцца ж і цяпер яшчэ, і праз дваццаць год, людзі, калі чалавек астаўся жывы.

А ты... Ты не прапаў без вестак. Ты не быў паранены. Не быў кантужаны. Ты быў забіты.

Пахавальная, што некалі адным росчыркам перакрэсіла і перакроіла ўсё жыццё, да мяне трапіла толькі праз дваццаць год... У паперцы гэтай рукою штабнога пісара — сінім чарнілам — выведзена: «Загінуў смерцю храбрых». Васемнаццатага лютага тысяча дзевяццот сорок другога года. Пад горадам Чудавам.

За дваццаць год ляжання за бажніцай у бацькоўскай хаце (за гэтай бажніцай некалі спачывала ўся радаслоўная сям'я: сюды складаліся дзяціныя метрыкі аб нараджэнні, тут чакала свае пары і твая метрыка...), за дваццаць год жорсткай паперка гэта парудзела і сцерлася. Не сцерліся толькі два няўмольныя словы: «Быў забіты...» Без пары пакла-лі яны ў труну маці. Дачасна сагнулі бацькаву спіну, нібы сухавеем, высушылі старыя вочы.

...Быў забіты васемнаццатага лютага. У мароз, мусіць, а можа ў завею... Мусіць, як бег наперадзе роты з вінтоўкай напавес, так і спаткнуўся, так і ўпаў, не здагадаючыся, чаму раптам такім гарачым зрабіўся снег. Так, мусіць, і ляжаў на гэтым гарачым снезе, шырока раскінуўшы бязмоўныя рукі, аж пакуль не прыйшлі па цябе, позна ўжо вечарам, пасля бою.

— Эх, таварыш старшы лейтэнант... Таварыш ротны...

Ды не было, пэўна, каму бедаваць: мала хто застаўся жывы з тых, хто раніцай яшчэ лічыўся тваёй ротай. Не было часу, калі бедаваць: трэба было спяшацца — каб не пакінуць на здзек ворагу — за ноч пахаваць усіх забітых. І цябе таксама пахаваць...

Я трымаю ў руках гэту бязлітасную паперку — яна і сама ўжо ва ўладзе смерці, — перачытваю яе раз, другі, трэці... «Загінуў»... Загінуў, а я не плачу. Не плачу, бо ў мяне няма слёз, як няма ўжо і нядаўняга яшчэ сумнення і надзеі: «А можа... А можа...»

Я не плачу, я толькі намагаюся прыпомніць.

Прыпомніць, а дзе ж я сама была ў той дзень, калі ты гэтак раптоўна спаткнуўся на тым гарачым снезе. Што я рабіла ў той час, калі ты лавіў апошнім позіркам папалістую хмарку ў нізкім зімовым небе і клікаў на дапамогу. Можа мяне таксама клікаў...

А я нічога гэтага не ведала. Не чула. Я была ад цябе так далёка. Была там, дзе не праяцела ніводная варожая куля. Дзе людзі ні разу не пачулі гарматнага выбуху. Дзе ноччу можна было спаць, не баючыся, што разбудзіць цябе паветраная трывога...

І ты даруй мне за гэта.

Я не памятаю, што я рабіла ў той дзень. Ды напэўна ж нічога асаблівага — усё тое, што рабіла штодня. Мыла ў палатах падлогу. Прыбірала паспелі. Карміла параненых. Напэўна яшчэ жартавала і смяялася...

І за гэта даруй мне.

Добра ведаю толькі адно, што ў той дзень — на людзях — я не паўтарала твайго імя, не расказвала, які ты быў у мяне... І ты за гэта на мяне не пакрыў-дзіўся б. Тваё імя бясконца паўтарала, з табой бясконца гаварыла і клікала цябе ў той дзень (як і заўсёды тады!) маё сэрца. Каб ты ўмеў пачуць яго! Ты не застаўся б ляжаць там, пад горадам Чудавам... Ты ўстаў бы. Ты прыйшоў бы.

Як прыйшоў майскім адвячоркам — за месяц да вайны.

НЕ прыйшоў, а прыехаў, праўда. З другога горада, з-за свету. Не папярэдзіўшы, не напісаўшы, а так раптоўна, як снег на галаву.

І як мы стрэліся з табой у нашым інтэрнацкім калідоры...

— Ганька, цябе чакаюць...

Цікаўны, як у сытаўкі, нос Надзкі Бохан прасунуўся ў наш пакой і тут жа знік. Ого, каб без яе абышлася якая навіна!

Я кулай лячу ў калідор, лячу да дзвярэй нашай камендантшы Лампіцкай — там заўсёды чакаюць нас усе неспадзяваныя сустрэчы і навіны.

— Добры дзень...

Ты гэтакі ўзмужнелы, загарэлы, у новенькай з іголачкі форме і фуражцы, што аж вочы ламае! — курсант-выпуск-нік пяхотнага вучылішча.

вайне...

Мал. Л. Шакінкі

І я, па плячук табе, шчуплае, ушчэнт збянтэжанае дзеўчанё:

— Добры дзень...

Быццам і не было той двухгадовай перапіскі — штодня па пісьму.

...Не ведаю, што было б, каб не дзяўчаты, мае таварышкі. Наўрад ці адважылася б я запрасіць цябе ў пакой. Сорамна — жаніх прыехаў...

...Як далёка засталася тая сустрэча ў нашым інтэрнаце. (А здаецца, нібыта была яна ўчора.) Колькі песень пераспявалі мы ў той вечар. Колькі высмеллі смеху. І з чаго б, здаецца? Ды ні з чаго — так сабе. Усе мы былі маладыя, бестурботныя, закаханыя. Усе мы былі шчаслівыя бесклапотным шчасцем маладосці.

А які поўнік свяціў нам у той вечар, калі я пайшла праводзіць цябе да гасцініцы! Свяціў ён і назаўтра, толькі назаўтра ён нам ужо зусім быў не патрэбны... Назаўтра мы сядзелі з табой на чужым ганку на соннай Задруцкай вулачцы і сведкі нам былі зусім лішнія... І толькі выпадковая хмарка памагла табе, памагла нам. Яна засланіла дакуку-поўніка, і ты сказаў мне... Упершыню за два гады сказаў, хоць пісьмаў перапісалі, хоць паперы звалі мы — вазы...

Днём мы блукалі па Дняпровых кручах. Умошчваліся і сядзелі на хвойліры. Потым каталіся на лодцы. А потым абедалі ў нашым гарадскім рэстаране: елі каронны студэнцкі вінегрэт, елі гуляш і нават выпілі — удваіх — стопку чырвонага віна. І ўсё гэта на вачах у нашых хлопцаў, маіх аднакурснікаў! Аднак — і гэта было самае дзіўнае, — кідаючыся ў бездань, я адчувала сябе ў той дзень самым шчаслівым чалавекам на свеце...

На трэці дзень ты паехаў у свой горад, даслужваць сваю службу, давучвацца на сваіх курсах. А я засталася — таксама давучвацца — у сваім горадзе. Мілым зялёным гарадком на калена ў белым цёплым пяску, замкнутым у рагу дзвюх слаўных рэчак.

Я засталася, але са мной як быццам нешта здарылася... Знікла некуды зусім нядаўняя яшчэ рагатуха, якой варта было паказаць палец, каб рассямшыць да слёз... У мяне з'явілася дзіўнае, зусім незнаёмае пачуццё адказнасці — пе-

рад сабой і перад табой. Ты сказаў мне, што хочаш, каб мы былі заўсёды разам. І я сказала табе, што таксама хачу, каб мы заўсёды былі разам... Вось чаму адразу, як ты паехаў, я раптам неяк пасталела, нібыта падрасла. А дзяўчаты казалі (вядома, здэкаваліся), што я нібыта паразумнела нават...

А потым ад цябе прыйшло пісьмо. Больш за мяне чакалі гэтага пісьма дзяўчаты нашага пакоя. Напішаш — значыць, не дарэмна прыязджаў. А не будзе пісьма, дык... (Дурныя, што яны разумелі. Нам з табой было так добра!)

І пісьмо прыйшло аж на дванаццаці старонках!.. Памятаю, дзяўчаты ў той жа дзень на ўсіх маіх сшытках-канспектах закрэслілі мае прозвішча і падпісалі тваё.

І мне гэта было так прыемна! У мяне было такое адчуванне, нібыта маё ўласнае прозвішча мне ўжо больш было не патрэбна, нібыта яно ўжо аслужыла мне сваю службу, і таму я магла лёгка ад яго адмовіцца...

Пасля таго пісьма мае таварышкі штодня будавалі і перабудоўвалі (як толькі ім жадалася!) наша з табой сумеснае жыццё. Я рабіла выгляд, што адбіваюся ад дзяўчат, старалася нават злавацца на іх, ды гэта мне зусім не

ўдавалася: не ўмела ні прыкідвацца, ні маніць. Ды і як зманіш, калі рот у цябе да вушэй, калі на твары, як на чыстым аркушы, напісана: «Дзяўчаткі, гаварыце, што хочаце, толькі гаварыце пра яго!»

І каб ты толькі ведаў, колькі пра цябе, пра нас з табой гаварылася тады ў нашым сёмым пакоі па вуліцы Смідовіча.

Цябе дзяўчаты чамусьці толькі хвалілі. Ты і такі, ты і гэтакі! Затое мяне... Затое мне даставалася! І панчохі цыраваць як след не ўмела. (Клапаціліся пра твае шкарпэткі...) І крупнік варыць не навучылася. (А дзе яго было навучыцца, гадуючыся па чужых людзях? Есці гэты крупнік — і то не заўсёды даводзілася.) І дарасла толькі па плячук табе (быццам я была вінавата, быццам я сама не хацела расці...).

Але я чамусьці нічога гэтага не ба-лася: ведала, верыла.

І толькі пісьмаў тваіх прагнула, як прагне чалавек напіцца ў спеку.

А ПОШНЯЯ твая паштоўка прыйшла падвечар 22 чэрвеня. У гэты дзень зранку наш курс здаваў першы дзяржаўны экзамен па асновах марксізма-ленінізма. А падвечар усіх нас адправілі ўжо на акопы...

У той апошні перадаваены год любімай песняй у нас, моладзі, была «В далёкий край товарищ улетает...» Мы спявалі яе лёгка, бесклапотна, асабліва не ўдумваючыся ў сэнс яе слоў.

«...Родные ветры вслед за ним летят. Любимый город в синей дымке тает, Знакомый дом, зеленый сад и нежный взгляд».

Перайначанымі словамі гэтай песні пачыналася і твая апошняя паштоўка: «В далёкий край, подруга, улетаю...»

Толькі не паляцяць за мною ўслед родныя вятры, толькі не вядома, дзе і які будзе горад... А пра «нежный взгляд» і казаць няма чаго. Ад мяне, можа так здарыцца, хутка не будзе пісьмаў. Тады ты не чакай, а пішы нашым дадому, на імя мае сястры Ліды. Пішы раз, другі, трэці...

Значыць, ты ведаў?

Мне не давалася адказаць табе. У мяне не было твайго адраса.

Мне не давалася пісаць Лідзе — 26 чэрвеня па тваёй вёсцы маршыравалі ўжо немцы. А сама я праз тыдзень пасля таго, як атрымала тваю апошнюю вестку, ішла ўжо ў натоўпе бежанцаў на Рэчыцу... Следам за мной, не адступаючы ні на крок, ішла вайна.

А ты... Ты пайшоў насустрач вайне.

...Дваццаць першы год пайшоў з таго зімовага дня, калі ты спаткнуўся на гарачым снезе пад горадам Чудавым і не пачуў, як клікала цябе маё сэрца.

На маіх скронях залёг ужо зазімак. І дзеці мае ўжо выраслі... А я, як і ўсе мае абкрадзеныя вайной таварышкі-аднагодкі, усё сню сваё юнацтва...

ЛЮБИМАЯ СЯСТРА ІЛЫЧА

[Да 85-годдзя з дня нараджэння М. І. Ульянавай]

З ТРАПЯТКІМ хваляваннем і ўдзячнасцю ўспамінаем мы слаўных дачок нашай Радзімы — выдатную плеяду рэвалюцыянерак. Усё сваё жыццё, усё без астатку, яны прысвяцілі рэвалюцыі, самааддана служылі народу. Адна з гэтых цудоўных жанчын — Марыя Ільінічна Ульянава — малодшая сястра Уладзіміра Ільіча Леніна.

Мы, людзі старэйшага пакалення, добра памятаем яе — простую, скромную, клапатлівую. Мы заўсёды звязвалі яе імя з імем вялікага Леніна. Яна была яго верным другом і любімай сястрой.

Марыя Ільінічна нарадзілася ў 1878 годзе. Ёй было дзевяць год, калі сям'ю Ульянавых напаткала вялікае няшчасце — царскія каты пакаралі смерцю старэйшага брата Аляксандра. У гэтай надзіва дружнай сям'і ўсе былі рэвалюцыянерамі. І Марыя Ільінічна яшчэ зусім маладой дзяўчынай стала прафесійнай рэвалюцыянеркай. У тыя гады рабочы рух у нашай краіне яшчэ толькі пачаў зараджацца. Уладзімір Ільіч разам з усёй сям'ёй цяжка перажываў смерць брата. Але ён лічыў, што шлях, па якому ішоў Аляксандр, — гэта шлях барацьбы адзіночак з прыгнётам і бяспраўем народа. «Іншым шляхам трэба ісці», — сказаў ён і ўказаў гэты шлях. Марыя Ільінічна бясстрашна пайшла па ленінскаму шляху.

Пасля сканчэння гімназіі Марыя Ільінічна стала слухачкай Вышэйшых жаночых курсаў у Маскве. Ужо тады яна прымала ўдзел у нелегальных студэнцкіх сходах, у гуртках самаадукацыі.

Член партыі з 1898 года, Марыя Ільінічна рана пазнала пакуты ў царскіх турмах і ссылах. У 1899 годзе ў Маскве яе арыштавалі і выслалі пад нагляд паліцыі ў Ніжні Ноўгарад. Праз некаторы час яна вярнулася ў Маскву і зноў уключылася ў нелегальную работу. З 1900 года яна ўдзельнічала ў выпуску газеты «Искра», пасылала туды інфармацыі і карэспандэнцыі. У сакавіку 1901 года зноў арышт. На гэты раз па справе Маскоўскага камітэта партыі. Да восені прасядзела яна ў турме, затым цэлы год знаходзілася пад наглядам паліцыі ў Самары. Тут яна прымае ўдзел у рабоце бюро рускай арганізацыі «Искры». З восені 1903 года Марыя Ільінічна працавала ў сакратарыяце Цэнтральнага Камітэта партыі. А ў студзені 1904 года зноў арышт, разам з групай актыўных членаў арганізацыі.

На працягу многіх год царскія каты праследавалі гэтую бясстрашную рэвалюцыянерку. Арышт за арыштам, ссылка за ссылкой. Але ў любым месцы, у любых умовах яна заставалася змагаром. Ні турмы, ні ссылкі, ні гады вымушанай эміграцыі і разлукі з роднымі і блізкімі не пахіснулі веру Марыі Ільінічна ў сілы рабочага класа, у правільнасць шляху Камуністычнай партыі.

Актыўная ўдзельніца рэвалюцыйнага руху, відны старэйшы дзеяч Камуністычнай партыі, Марыя Ільінічна з бязмежнай самаадданасцю выконвала любое даручэнне партыі. Дзе б яна ні жыла, усюды знаходзіла шлях да сэрцаў простых людзей. Вяла вялікую работу сярод пецярбургскіх рабочых, чыгунач-

У. І. Ленін і М. І. Ульянава ў Горках. 1922 г.

нікаў Волагды, працоўных Самары, актыўна ўдзельнічала ў стварэнні бальшавіцкага друку, у пралетарскім жаночым руху.

Надзежда Канстанцінаўна Крупская пісала, што Марыя Ільінічна акружала Уладзіміра Ільіча асаблівымі клопатамі. Клапацілася аб яго адзенні, харчаванні, аб тым, каб яму не прыходзілася думаць пра дробязі быту.

Горача, па-ленінску Марыя Ільінічна любіла савецкі народ. Чалавек з яго патрэбамі і клопатамі быў для яе важней за ўсё. Гэта асабліва адчувалася ў час яе шматгадовай работы сакратаром газеты «Правда» і загадчыцай Бюро скарг Камісіі савецкага кантролю. Яе ведалі многія простыя людзі. Да яе звярталіся за дапамогай і парадай, і яна па-ленінску чула прыслуховалася да кожнага голасу, па-ленінску клапатліва пачала людзям.

На рабоце Марыя Ільінічна зусім не шкадавала сябе, не думала пра сваё здароўе. Яе рабочы дзень (пра гэта пісала Надзежда Канстанцінаўна) цягнуўся з раніцы да 3—4 гадзін ночы без адпачынку, без перапынку. Яна літаральна згарэла на рабоце, увесь час клапацілася аб людзях і зусім забывалася пра сябе.

«Успамінаю нашу апошнюю сустрэчу з ёй, — піша Е. Д. Става ў артыкуле «Жанчыны сям'і Ульянавых». — Мы ўтраіх — Марыя Ільінічна, Надзежда Канстанцінаўна і я — удзельнічалі ў 1937 годзе ў канферэнцыі Маскоўскай партыйнай арганізацыі. Марыі Ільінічна трэба было пайсці з пасяджэння для выканання нейкай тэрміновай работы. Яна, якая заўсёды клапатліва адносілася да Надзежды Канстанцінаўны, напрасіла мяне праводзіць яе дадому, таму што Надзежда Канстанцінаўна дрэнна бачыла. Прышоўшы ў свой кабінет, Марыя Ільінічна адчула страшэнны галаўны боль і страціла прытомнасць. Прыпадак прайшоў, але хутка паўтарыўся. Гэта было кровазліццё ў мозг, ад якога Марыя Ільінічна Ульянава і памёрла там жа, у сваім кабінёце».

Марыі Ільінічна Ульянавай было тады 59 год. Памяць аб ёй — мужнай рэвалюцыянерцы, любімай сястры Ільіча — жыве ў сэрцах народа.

М. УЛАДЗІМІРАВА

СУСТРЭЧА З ДАЧКОЮ

Быў канец кастрычніка — ваўшы Днепр каля Лоева, пачатак лістапада 1943 года. Нашы войскі, фарсіраваўшы Рэчыцу, пачалі перадышаць на ўсход.

На здымку: родная маці Ліды Ольга Пятроўна Канцавая (злева), Ліда і яе сяброўкі па школе Галля Савёнак і Вера Крупейчанка.

у лесе, кіламетраў за 15—20 ад Лоева, салдаты знайшлі сярод забітых жывое дзіця. Гэта была дзяўчынка гадоў трох-чатырох, раненая ў шыю і руку.

Байцы лячылі дзяўчынку, а потым уладкавалі яе ў бальніцу, якая адкрылася на тэрыторыі Артукоўскага сельсавета Рэчыцкага раёна.

Нічога не ўдалося даведацца ад хворага, напалоханага і слабога дзіцяці. Прозвішча, імя і імя па бацьку выбіралі людзі разам. Думалі, гадалі. — Громава? Арлова? Знойдзена ж сярод выбухаў... Раптам адзін з работнікаў сельсавета і гаворыць: «Глядзіце, у яе вочкі,

як васілёчкі. Давайце і назавём Васільковай...» Так і назвалі — Васількова Марыя Мікалаеўна. А праз год, калі раны зажалі і дзяўчынка паправілася, яе ўладкавалі ў дзіцячы дом у горадзе Лоеве.

...З таго часу мінула дзевятнаццаць гадоў.

І вось добрыя людзі памалі дзяўчынку адшукаць родных. Высветлілася, што яе сапраўднае прозвішча Лідзія Яўменаўна Канцавая. Маці Ліды — Ольга Пятроўна Канцавая — жыве ў вёсцы Артуці Рэчыцкага раёна.

У верасні мінулага года адбылася сустрэча маці і дачкі.

З. ГРЫБКО

Хочацца пакланіцца да зямлі...

Пра гэту жанчыну я чула даўно, яшчэ калі жыла на Украіне. Мне пра яе пісала мая маці. Я ведала, што ў Людмілы Апалонаўны Астрынскай добрае, чулае сэрца, якое яна ўсё без астатку аддае людзям.

Людміла Апалонаўна працуе лабаранткай у школе. Здавалася б, самая скромная і непрыкметная пасада. Але ў школе гэта жанчына стала незамінным чалавекам, бо яна любіць і ўмее працаваць. Яна вядзе і вялікую грамадскую работу. Людміла Апалонаўна — старшыня вулічнага камітэта, і член таварыскага суда, і рэдактар насценгазеты «За здаровы быт», і дружныніца, і член бацькоўскага камітэта школы, дзе вучыцца яе сын, і старшыня бібліятэчнага савета пры чыгуначным клубе.

Не, гэта не просты пералік «пасады». Людміла Апалонаўна, сапраўды, усюды паспявае, усюды пакідае частачку сваёй цудоўнай душы. З таго часу, як яна ўвайшла ў вулічком, вуліцы гэтага ўчастка не пазнаць: летась тут былі высаджаныя фруктовыя і дэкаратыўныя дрэвы, разбіты парк для брацкіх магіл. Дзеці памагаюць прыбіраць вуліцы, нясуць варту вакол пасадак. «Зялёны патруль» — гэта таксама ініцыятыва Астрынскай.

Дарэчы, пра дзяцей. Любіць яны сваю цёцю Людзі!

У Астрынскай — добрая сям'я: муж — рабочы і сын — піцкласнік. І яна паспявае ўсюды, знаходзіць час і для сям'і, для сына.

Не магу не сказаць і пра тое, што зрабіла гэта жанчына асабіста для мяне. Я з мужам і дзецьмі пераехала з Украіны ў Жлобін. Жыць спатку давалася ў маці. А там і так чэсна — брат з сям'ёй жыве. Давалося пайсці з дому. Але куды? Была зіма. Мама ў распачы павяла нас да Людмілы Апалонаўны. І хоць у яе няма лішняй жылплошчы, яна нам не адмовіла, сустрэла прыязна. А калі мы заікнуліся пра плату, пакрыўдзілася: «Адчувайце сябе ў нас, як дома, а даходу з вас мне не трэба».

І вось жывём мы ўсе разам, пакуль муж не атрымае кватэры, і радасць і гора дзелім разам. А мы ж — чужыя, зусім чужыя. Але Людміла Апалонаўна не любіць гэтага слова, «Як жа не памагчы чалавеку, калі яму патрэбна дапамога», — кажа яна.

За ўсё, што робіць добрага людзям камуністка Астрынская, хочацца нізка ёй пакланіцца да зямлі.

М. РАГАЧОВА

г. Жлобін.

Ад мора да мора

ШЛЯХ з вараг у грэкі... Гісторыя памятае, як нашы продкі поцягам перацягвалі лодкі, грузы, каб дабрацца з поўначы на поўдзень, да Чорнага мора. Злучыць Балтыйскае мора з Чорным суднаходным, водным, прамым шляхам — пра гэта з даўніх часоў марылі рускія людзі. Яшчэ ў XIX стагоддзі былі пабудаваны каналы, якія злучылі Прыпяць з Нёманам, Бярэзіну з Заходняй Дзвіной, Дняпро з Бугам. Але з цягам часу ўсе яны прыйшлі ў тэхнічную непрагоднасць.

І тое, што не пад сілу было зрабіць старой Расіі, — пад сілу нам, савецкім людзям.

Праграмай Камуністычнай партыі Савецкага Саюза прадугледжана стварэнне адзінай глыбакаводнай сістэмы, якая злучыла б унутраныя магістральныя водныя шляхі Еўрапейскай часткі Саюза ССР. У якасці аднаго з галоўных звянаў гэтай сістэмы будзе Чарнаморска-Балтыйскі водны шлях па Дняпра-Нёманскаму напрамку.

Рэдакцыя часопіса «Работніца і сялянка» звярнулася да начальніка аддзела водагаспадарчага планавання Дзяржплана БССР, кандыдата тэхнічных навук А. І. Цюльпанова з просьбай каратка расказаць аб Чарнаморска-Балтыйскім водным шляху.

Вось што паведамю нам тав. Цюльпанаву.

Агульная даўжыня Чарнаморска-Балтыйскага воднага шляху перавысіць 2400 кіламетраў. Пройдзе ён ад Чорнага мора да Балтыйскага па рэках: Дняпру, Прыпяці, Ясельдзе (прыток Прыпяці), Шчыры (прыток Нёмана) і Нёману. Зараз гэтыя рэкі прыгодныя толькі для плавання суднаў з малой асадкай і грузапад'ёмнасцю, а Ясельда і Шчыра — наогул несуднаходныя. Па будучаму ж глыбакаводнаму шляху будуць курсіраваць судны грузапад'ёмнасцю ў некалькі тысяч тон. Вось чаму гэтыя рэкі павінны быць рэканструяваны і ператвораны ў штучныя глыбакаводныя шляхі.

Спатрэбяцца велізарныя работы па гідратэхнічнаму будаўніцтву. На Дняпры пабудавана ўжо тры гідравузлы: Кахоўскі, Крамянчугскі і ГЭС імя Леніна. Апрача таго, павінны быць закончаны Дняпрадзяржынскі, Кіеўскі і Канеўскі гідравузлы, а таксама праведзены некаторыя работы па рэканструкцыі транспартных збудаванняў дзеючых гідравузлоў. Гэтыя работы — справа бліжэйшых трох — пяці гадоў. Тады Украінскі (Дняпроўскі) участак глыбакаводнага Чарнаморска-Балтыйскага шляху, даўжынёю больш тысячы кіламетраў, будзе падрыхтаваны для плавання суднаў, здольных выходзіць на марскія прасторы.

Адначасова з ператварэннем Дняпра

ра ў глыбакаводны шлях карэнным чынам паляпшаюцца ўмовы для выкарыстання ракі як крыніцы арашэння засушлівых зямель, водазабеспячэння прамысловых раёнаў і абвяднення бязводных раёнаў поўдня Украіны. Значна ўзрастуць энергетычныя магутнасці гідраэлектрастанцый.

На Беларускай участку, працягласцю каля васьмісот кіламетраў, трэба будзе ажыццявіць вельмі складаную сістэму гідратэхнічных збудаванняў і работ. Уздоўж Прыпяці цягнуцца ўрадлівыя, але забалочаныя землі. Таму глыбакаводны шлях тут будзе мець не толькі транспартнае, але і меліярацыйнае значэнне. Раку Прыпяць трэба будзе выпрамяць, значна паглыбляць яе дно, на ўсім шляху ставіць шлюзы для падтрымання патрэбнай глыбіні. Трэба пабудавать шмат вадасховішчаў. Па сутнасці ад Дняпра да Нёмана трэба стварыць новы глыбакаводны штучны шлях.

На Нёманскім участку, ад г. п. Масты, што на Гродзеншчыне, да Курскага заліва, Балтыйскага мора, намечана будаўніцтва шасці транспартна-энергетычных гідравузлоў, з іх Каўнаскай ГЭС ужо здадзена ў эксплуатацыю. А ў вусці ракі будзе ўзведзена некалькі транспартных збудаванняў.

Стварэнне глыбакаводнага шляху, які злучыць Чорнае і Балтыйскае моры, мае выключна вялікае значэнне для развіцця прадукцыйных сіл раёнаў, што ляжаць на гэтым шляху. Асабліва важны гэты шлях для Беларусі. Наша рэспубліка атрымае выхад у два моры.

Дарагія чытачы, у мінулым годзе вы читалі ў часопісе «Работніца і сялянка» ўрывак з рамана Івана Мележа «Людзі на балоце».

Як лепшы праявічны твор у нашай беларускай літаратуры за 1962 год, раман гэты атрымаў прэмію імя народнага паэта Якуба Коласа.

У гэтым нумары мы прапануем вам урывак з другой кнігі задуманай пісьменнікам трылогіі.

[Урывак з новага рамана «Звер сочыць з зарасніку»]

У СЕ гэтыя дні Ганну не пакідала адна думка, адно жаданне: пабачыць Васіля. Спаткаць дзе-небудзь няласкавага, нядобрага, люблага. Лежачы каля Яўхіма, які зморана спаў, яна душыла ў сабе глухую нянавіць, душыла слёзы, стрымлівалася, каб не ўстаць, не пайсці, куды вочы глядзяць. Далей з гэтай важкай цемры, з задухі гэтай. Трэба ж было ляжаць спакойна, не варушыцца, бо сваякроха таксама часта не спала, — Ганне было чуваць яе крахтанне ды божжанне. Часам здавалася, што старая прыслухоўваецца ў цішы да Ганніных нядобрых думак, каб заўтра накінуцца на яе, расказаць пра ўсё сыну.

Прыслухоўваецца. Няхай прыслухоўваецца. А яна, Ганна, будзе думаць пра тое, пра што хочацца, што любіць. Пра Васіля! Што ж ёй, і думаць нельга аб тым, што адно дае ёй цяпер уцеху! Яна, можа, і жыве тым, што ён недзе ёсць, што, можа, вось так ляжыць і думае пра яе...

Не, не думае. Даўно з галавы выкінуў усе думкі. І ці дзіва, чаго яму думаць, калі ў яе — чалавек, а ў яго — жонка?

А яна вось думае пра Васіля. Ведае, што — непатрэбнае, лішняе, — а думае. І думкі найбольш адны: то ўспамінае былое, то гадае, ці любіць ён жонку сваю. А над усім жаданне, як бы пабачыцца. Скажаць бы некалькі слоў, пачуць яго. А можна і не гаварыць, толькі б пабачыцца, дык каб не на людзях, а адным, каб ніхто не замінаў, каб не трэба было хаваць душу, таіцца. У такія хвіліны часта строіла планы: дзе б маглі сустрэцца, у які час...

Часта ва ўяве ўзнікала жаданне сустрэчы, так ясна, што ў грудзях рабілася цёпла і хараша. Бачыла Васіля перад сабой, быццам быў на праўду тут, чула яго ласкавыя словы так, нібы ён і праўда гаварыў. Словы яго ў марак-уяве былі заўсёды пяшчотныя, такія якраз, якія хацелася, якія даўно не чула і якія, можа, не пачуе. І сама гаварыла яму пра тое, каб не крыўдаваў, каб дараваў, пра тое, які ён харошы і што кахала і кахаць будзе яго аднаго, адзінага...

Днём, каб пабачыцца з Васілём, некалькі разоў хадзіла дамоў, да сваіх, ступаючы паўз Васілёву хату, мімаволі насцярожвалася, коса паглядвала на яго двор, на шыбы. Аднойчы ўбачыла: Васіль уладоўваў каня каля ганку. Заўважыўшы яе, знакрок адварнуўся, — яна потым цэлы тыдзень хадзіла журботная. Другі раз бачыла яго з агарода, браў сена з воза, насіў у хлёў. Быў не адзін, з Маняю, сусед побач стаяў, штосьці гаварыў яму...

Цяпер, калі ў Глушакоў бульбу пакапалі, прыйшла да сваіх, памагчы, тоячы ўцеху — хоць здалёк, хоць з жонкаю пабачыць яго. Загоны бульбы іх і Васілёў былі побач.

Бульба на Васілёвым загоне была яшчэ недакапана. Але ні Васіля, ні Мані не было, капала адна яго маці. Ганна сказала вінавата ёй «добры дзень».

— Не кончылі? — прамовіла да маці, абы не маўчаць.

— Не кончылі... Клопат розны, не ў пару...

Ганна заўважыла, што старая не крыўдуе, і ёй палягчэла. Спадзеючыся, што маці скажа, дзе Васіль, запыталася:

— Які клопат?

— Які ж! Гарпіна, Маніна сястра, што ў Алешніках, захварэла. Дак от Васіль паехаў з Маняю. Мо дохтара трэба...

— І што, хворая вельмі?

— Сястра? Зжоўкла на лісток лазовы!..

— Бяда якая! — паспачувала Ганна.

— І не кажы! Бяда!..

— А я сваім хачу памагці! Дадому закарцело...

— Аге ж! Ведамо!..

Ганна пайшла да сваіх. Бацька выслізгавым заступам падкопваў бульбяныя карчы, а мачыха і Хведзька выбіралі. Мачыха выпрастала спіну, з падазронасцю зірнула на Ганну.

— Пра што вы там?

— Так. Нічога...

Рыючы зямлю, Ганна раз-пораз паглядвала на дарогу, што ішла з сяла. Ці не едзе? Па дарозе то з сяла, то ў сяло поўз чый-небудзь воз, Ганна з надзеяй углядалася ў тыя, што накіроўваліся ў поле, — можа Васіль? Васіля не было.

Ёсць і ў яе

Іван МЕЛЕЖ

Ё Н прыехаў пасля абеду. Адзін. Ледзь убачыла яго, адчула, як кроў прыліла ў твар. Твару не ўздрымала, чамусьці цяжка было ўзняць, сэрца білася часта і гарача. Але і не падыхаючы галавы, адчувала, як ён пад'ехаў, чула рыпенне яго калёс, яго голас. Што сказаў ён маці, не разабрала, вецер аднёс словы.

Ганна горка пакпіла з сябе: трэба ж, перажывае, як дзяўчынка! Вочы баіцца ўзняць, як зладзейка. Дзівачка! Здаецца, ён пазірае на яе, сочыць, бачыць, як яна збянтэжылася. А яна вось зараз возьме ды таксама паглядзіць на яго, проста ў вочы. Хай судзіць!..

Узняла вочы на яго. З намаганнем, з трывогаю. Ён не глядзеў, ён памагаў маці капаць. Васіль, здавалася, быў увесь адданы свайму занятку. Гэта было відаць па ўсёй яго постаці. Не глядзіць, нават глядзець не хоча. Што ж, няхай не пазірае, ёй гэта і не трэба!

Але Ганна не магла не паглядзець на яго. Яе позірк нібы прыцягвала да Васіля. Усё навокал перамянілася з той пары, як прыехаў Васіль, яе сэрца, здавалася, чула набліжэнне навальніцы, далёкі, жаданы і трывожны, подступ грому, ад якога страхам і радасцю ныла ў грудзях. Усе думкі, уся яе ўвага былі цяпер у тым баку, дзе заклапочаны схіляўся Васіль. Ён быў быццам побач, быццам стаялі тварам у твар. Блізкія, чулыя, усё на віду...

Чаму ён адзін прыехаў? Дзе Маня, жонка яго?

Яна трывожылася, што Васіль паедзе рана, што мачыха затрымаецца позна, і Ганна ледзь ухавала радасць, калі падвечар мачыха паехала на возе ў сяло. Бацька таксама паехаў, правіў канём. Потым падалася ў сяло Васілёва маці. Застаўся толькі Хведзька.

Надыходзілі раннія асеннія поцемкі. Людзі, вазы з бульбай адзін за адным выпраўляліся з поля.

Ганніна сэрца забілася мацней і трывожней. Цяпер самы час. Цяпер, ці ніколі. Няўжо не падывдзе, не захоча падысці да яе? Насцеражылася, прыслухалася. Не, не ідзе, не хоча. І так ёй хацелася ўбачыць бліжэй, так баялася, што час міне і ім ніколі ўжо не ўдасца пабыць так, як марыла даўно, удваіх, адным, што не ўтрывала, кінула збучвалае каліва бульбяніку, забыўшыся пра ўсе трывогі, пра ўсё, хутка, пахапліва падалася напасткі да яго.

Ён разгнуўся, выцер аб штаны рукі. Глянуў хмурна.

Ганна, спыніўшыся перад ім, перавяла дыханне. Родны, які родны! Ці не ў сне гэта? Убачыла на зрэбнай, з плямамі зямлі сароччы латку, няўмела прышытую: «Сам, мусіць, прышытаў!» — і горыч віны, і пяшчота, і жаль нахлынулі на яе.

— Васіль...

Толькі і змагла сказаць. Але як прамовіла, — так, як тады, у многія бяссонныя ночы, калі пра яго думала.

У Васіля раптам дробна, па-дзіцячы бездапаможна задрыжэлі губы. Не змог схаваць крыўды.

Стаялі моўчкі. Ганна загаварыла першая:

— Даўно не бачыліся...

Яна прамовіла не так, як трэба было: чамусьці радасна. Ён адказаў халаднавата:

— Даўно...

— Падрок ты... Мужчына ўжэ...

— Пара...

— Я цябе бачыла...

Ён не пацікавіўся, калі.

— Ты воз ладаваў... Ехаць з Маняю збіраўся кудысь...

Зноў памаўчалі.

— Я цябе сам бачыў...

— Ты адварнуўся...

— Не тады... Як да сваіх ішла...

Узрадавалася.

— Калі?

— Пазаўчора...

— Па прыгуменні?!

— Я ў гумне буў...

— Ты?.. Я Валодзьку бачыла...

РАДАСЦЬ

Мал. І. Немагая

— Мы ўдваіх... Я ў гумне, ля варот...

— А я не знала.

Словы гэтыя вырваліся самі сабой, у іх было шчырае, не-прытоенае шкадаванне. Таксама шчыра, але крыху пакрыўджа-на папракнула:

— Не выйшаў... Схаваўся...

— Я знарок...

— Чаму? — Ганна выціснула: — Гадкая я табе?

— Чужыя... У цябе — сваё, у мяне — сваё...

— Мне... хацелася пабачыцца!.. А дзе Маня?

— У Алешніках. З сястрою асталася...

— Пагано ёй, сястры?

— Пагано...

Ёй зноў упала ў вочы латка, акуратна прышытая, пэўна, жонкаю.

— Як табе живеца?

— Так... Жывеца...

— Маня добрая. Працавітая... Акуратная...

— Акуратная...

Ён не хацеў гаварыць пра жонку. Трохі памаўчалі. Васіль адолеў сябе, сваю чужацкасць, кінуты спадылба раўнівы по-зірк.

— А ты як?

— Не пытайся...

— Багачка!..

Губы яе кпліва смыкнуліся:

— Багачка...

Яна момант яшчэ стрымлівалася. Таіла горыч і шкадаванне, як звычайна, многія гады і многія месяцы, ад усіх. Ганна ўжо звикла таіцца. Але — чаго ж таіць ад яго? Каму ж і адкрыцца, як не яму?

Апаліла Васіля вачыма:

— Вася, мне тое багачце... во! — Ганна парывіста правяла рукою па шыі. — Хай яно — агнём!

Ён збянтэжыўся:

— А я думаў...

— Што ты думаў?

— Я думаў, што ты... што табе — анігадкі не горка...

— Ты думаў! Эх, Вася!

У яе голасе быў не дакор яму за тое, што мог так думаць, а яе боль за сваю долю. Узрушаная, рашучая, выдыхнула:

— Магіла то мая, Вася!

— Магіла...

Неспадзявана і для Васіля, і для сябе, Ганна гарача, з ня-даўняй рашучасцю запыталася:

— Вася, табе не шкода, што ў нас так... няскладна?

У яго лягла хмурынка між броваў. Ёй нічога не трэба, ёй толькі ведаць хочацца. Толькі ведаць, не для якіх-небудзь ду-мак, планаў, а так, для душы. Глядзела на яго, чакала, замер-шы ўся:

— Не шкода, Вася?

— Чаго гаварыць!..

— Не шкадуеш, скажы?! — Пустое ето!

Ён праўду кажа, не трэба пытацца. Пустое. Але ж ёй так хо-чацца ведаць.

— Скажы, Вася! Я хочу!

— Што з таго — шкадуеш, не шкадуеш?! — Скажы! Я хочу, Вася, скажы!.. Не шкадуеш?

— Ну, от! — Ён нібы гаварыў: прыйдзе ж у галаву такая непатрэбшчына. — Кончано ж усё...

— Кончано?

— Ну, ты ж знаеш! Ты ж... — Васіль зазлаваў. Няхай злеу, так лягчэй, так лепш, чым гэты нядобры холад. — Ты ж пача-ла ўсё...

— Я... Я вінавата... Я...

Вочы яе заслала слязьмі. Ганна закрыла твар далонямі.

— Людзі ўбачаць

— Няхай бачаць. Што мне, і паплакаць не можна ніколі?..

— Гаварыць будучь...

— Няхай гавораць! Ты — баішся?

— Я? Мне — што?

Ганне палягчэла: пра яе непакоіцца! Пра яе думае, — зна-чыцца, не зусім абыякавы.

Яна ціха, як бы не верачы сабе, сказала:

— Ты... ты не забудзь саўсім, Вася?..

Ён не адказаў. Дзіўныя пытанні часам у гэтых жанчын бы-ваюць. Абы запытацца.

Яна ўсё разумела і без слоў.

— Не забудзь, Вася!.. Вася, мне зараз так добра!.. Мне больш нічога і не трэба было. Толькі знаць ето, і ўсё!

Ганна са слязьмі ў вачах усміхнулася.

— Е і ў мяне радасць!

Васіль аб нечым думаў.

— Пра што ты, Васіль?

— Як нам цяпер?

Да іх ішоў Хведзька. Ubачыўшы гэта, Васіль незадаволенна нахмурыўся. Ганна здагадалася, — не падабаецца, што пры-дзеца спыніць размову. Адчула, якое жаданне з'явілася ў ім, якія словы зараз сарвуцца з яго неспакойных губ, сказала сама:

— Вася, давай пабачымся!

— Як?

— Ну, я... прыйду... Куды толькі?

— А калі?

— Можна, заўтра. Як сцямнее...

Ён прамовіў, запытальна пазіраючы на яе:

— К гумну, хіба? Дзе яблуня...

— Добра.

Ганна ішла назад, не чуючы пад сабой зямлі. Абняўшы за вузкія плечы Хведзьку, усміхаючыся, падумала: не забудзь, не выкляў, любіць! Любіць!

НЕЗВЫЧАЙНЫЯ, непадобныя на ўсе іншыя былі ноч і дзень пасля размовы з Васілём. Ні ўноч, ні ўдзень ні-чога не адбылося асаблівага, усё было, здаецца, як і ра-ней, — так жа божкала бяссонная сваякруха, хроп, разлёгшы-ся, Яўхім, так жа рана ўзнялася, даіла карову, паліла ў печы, займалася заўсёднымі, будзённымі клопатамі, аднак жа так магло здацца толькі збоку. Ганне ж падавалася ўсё інакшым, незвычайным. Яна быццам не заўважала таго, што рабіла, што

акружала яе. Тое ж, што таілася цяпер у сярэдзіне, было зусім не падобным да былога. Лежачы ноччу, успамінаючы Васіля, размову, усміхалася ў цемру, думала пра спатканне, і сэрца поўнілася даўно не знанай радасцю. Днём хадзіла лёгка, весела, нікога нібы не бачыла, міжвольна сама сабе ўсміхалася.

Раўнівая Глушачыха, заўважыўшы незразумелую перамену, паглядзела на яе з падзронасцю.

— Што ёто носіць цябе, як нячыстую сілу... — прабурчэла яна ўслед Ганне.

«Пачула, старая скнара! Носіць!.. Носіць! Толькі не нячыстая сіла! — падумала Ганна са злой радасцю, з помстай. Выйшла ў чыстую палавіну, убачыла на лаве, на сталё сонечныя паскі, засмяялася. — Дзень які! Як свято!.. А хіба ж не свято? Свято, маё свято!»

Пасля абеду зноў папрасілася да сваіх, памагчы. Старая ўпіннула:

— От, гаспадынька, называецца! Гаспадынька! Толькі і думкі, што пра другіх, пра чужых! Чужыя ёй даражэй!

Ганна, не тоячы непрыхільнасці да яе, адрэзала:

— Яны мне не чужыя!

— Ты як гаворыш з маткаю?! — умяшаўся Яўхім, здымаючы з кручка аброць: ён збіраўся з'ездзіць у лес.

— Як гавару? Як трэба!

— Не навучылі, мабуць, цябе!

— Цябе не пыталіся! Абышліся без цябе!

— Яўхімка, як ты трываеш! Як ты пераносіш ёто!.. От да чаго — дабрата твая!

Яўхім сказаў пагрозна:

— Не навучылі, дак я навучу!

— Навучы! Навучы, Яўхімка!

— Позно мяне вучыць! І не вам!

Яўхім здзіўлена паглядзеў на жонку. Штосьці новае, не звычайнае было ў ёй, у яе голасе, у позірку. Ён прывык да тупой, нярадаснай пакорлівасці яе, і тое, як Ганна цяпер абыходзілася з ім і маці, смела, незалежна, нават з выклікам, было незразумелым.

— Не мне, кажаш, вучыць?! — Яўхім густа пачырванеў. Рукі яго задрыжэлі. Ён раптам крыкнуў: — Не мне?!

Яўхім раз'юшана ўскінуў аброць. Апярэджаючы яго, Ганна палхліва прыкрыла твар далонямі, уціснула галаву ў плечы.

Удар упаў на рукі, на сківіцы.

— Не мне?!

Яўхім ударыў у другі раз.

Не думаў, што Ганна кінецца ў ногі, стане прасіць літасці, ведаў ужо; але чакаў, што загалосіць. Плакала ж раней, бывала.

Цяпер не заплакала. Калі адняла ад твару далоні, убачыў: вочы зусім сухія. Ганна глянула на яго з такой нянавісцю, што на момант стала няёмка. Аднак прыгразіўся:

— Я цябе навучу!

— Дзякую!.. Навучыў ужэ!.. — Голас у Ганны быў сухі, жорсткі. — Не забуду!..

ПАГЛЯДЗІЦЕ ГЭТЫЯ ФІЛЬМЫ

Калі вы хочаце пачуць размову аб чалавечым шчасці, аб сэнсе жыцця, паглядзіце мастацкую кінааповесць «Паводка», якая створана рэжысёрам Іскай Бабіч на кінастудыі «Мас-

фільм» па сцэнарыю Розы Бурданцавай.

...Бурлівай паводкай, радаснай і шчодрай, уварвалася ў жыццё маладзенькай дзяркі Дашы гэта вясна. Бліснула залатой зорачкай Героя на прасценькай Дашынай сукенцы,

Кадр з кінафільма «Паводка».

зашаласцела гарачым, ап'яняючым ветрам у закаханым шэпце Зіновія, зайграла сонечнымі зайчыкамі ў вокнах новага дома, пабудаванага калгасам для маладажонаў.

Ды толькі кароткім аказалася Дашына шчасце. Кожны дзень пакрысе адбіраў у яе радасць. І чаму гэта? Муж ілапатлівы, працавіты. У калгасе ёй, учарашняй басаногай дзяўчыцы-сіраце, ад усіх пашана...

Пашана... А мо не заслужыла яе Даша?..

Ролю Дашы ў кінакарціне выконвае студэнтка першага курса тэатральнага вучылішча імя Шчукіна Галіна Яцкіна. Маладая актрыса, якая спачатку баялася і блізка падысці да каровы, па агульнаму прызнанню зрабілася нядрэннай дзяркі.

Ролю Зіновія ў фільме выконвае Валянцін Зубкоў. Трэба сказаць, што Зубкову наогул вельмі пашанцавала ў кіно на розныя «прафесіі». Кім ён толькі ні быў — настаўнікам, і інжынерам, і мастаком, і лётчыкам, і ваенным. Цяпер да гэтага доўгага спісу прыбавілася яшчэ адна прафесія — паромшчыка.

Варта паглядзець і выпускаемы ў сакавіку на экраны рэспублікі двухсерыйны мастацкі фільм «Застава Ільчы», пастаўлены рэжысёрам М. Хуціевым на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага па ўласнаму сцэнарыю, напісанаму ў садружнасці з Г. Шпалікавым.

Гэта лірычная кінааповесць пра людзей яшчэ вельмі мала-

дых, пра будзённые дні і святы. У гэтых буднях і звычайных справах герояў фільма маладыя глядачы напэўна пазнаюць і свае будні, і свае справы. Галоўныя дзеючыя асобы — рабочыя хлопцы: электразваршчык, шафёр, металург — тры сябры, якія выраслі разам на адным двары. Адзін з іх — Сяргей — вярнуўся дадому з арміі, яму трэба знайсці сваё месца ў жыцці. У многіх эпізодах раскрываецца душэўнае характэрнае гэтых простых хлопцаў. Яно выяўляецца і ў моцнай мужчынскай дружбе, і ў першым каханні аднаго з іх, якое супрацьстаіць мяшчанскаму разуменню кахання, і ў паядынку з аматарамі «прыгожага жыцця», і ў разважаннях пра сэнс жыцця...

Ёсць у кінакарціне і яшчэ адна тэма — пераемнасць пакаленняў савецкіх людзей.

І аўтары, натуральна, імкнуліся паказаць, як захоўваюцца ў сэрцах маладых хлопцаў вялікія традыцыі рабочай заставы. Большасць акцёраў, што здымаліся ў фільме, упершыню выступалі ў кіно. Так, Сяргея іграе выпускнік школы-студыі МХАТ Валянцін Папоў, яго сябра, Мікалая Фокіна — студэнт Дзяржаўнага інстытута кінематографіі Н. Губенка, а трэцяга з гэтага неразрыўнага «трыумвірата», жанатага і «саліднага» Івана — акцёр тэатра «Сучаснік» С. Любшын. Маці Сяргея іграе актрыса «Сучасніка» М. Зіноўева, Аню, каханую Сяргея, — М. Вярцінская.

ЛЮДЗІ ГАВОРАЦЬ ДЗЯКУЙ

...**П**ЕРШЫ раз парог гэтага дома Людміла Літоўчанка пегаступіла ў мінулым годзе. Тады старэйшы сын Мікалая Дзям'янавіча П. Міша зусім адбіўся ад сям'і. Не хадзіў у школу, начаваў на гары, а там пачаў красці—разам з сябрамі сцягнуў скрыню з бляшанкамі згущонага малака. Вось і прыйшла тады яна сюды, каб параіцца, разам з бацькамі падумаць, як дапамагчы хлопцу стаць чалавекам.

— Будзьце спакойны, я сам займуся яго выхаваннем,—запэўніў Мікалай Дзям'янавіч.

І... «заняўся», моцна збіў сына. Потым гэта паўтаралася яшчэ і яшчэ... Міша толькі больш замкнуўся ў сабе і працягваў красці. Вядома, лягчэй за ўсё было б адправіць яго ў калонію. Але не такі характар у Людмілы — выбіраць найбольш лёгкі шлях. Яна вырашыла пагаварыць з Мішам начысціню.

— Вось ты, Міша, адпіраешся, заўляеш, што больш не крадзеш. Але ж гэта не так.

— Ды што вы! На мяне проста нагаворваюць.

— А хто ўчора на двары з вяроўкі зняў дзве тэніскі?..

Раней у яе не хапала фактаў, каб прыперці Мішу да сцяны, даказаць яму ўсю ганебнасць такіх паводзін. Міша спрытна выкручваўся, а ёй заставалася толькі кусаць губы.

Зараз было наадварот. З кожным яе довадам ён рабіўся больш разгуб-

леним і, як ні дзіўна, вымушан быў ва ўсім прызнацца. Непрыкметна Людміла штурхала хлопца на тое, каб ён сам асудзіў свае паводзіны, даў цвёрдае слова выправіцца.

Дома бацькам яна сказала:

— Па-мойму, трэба Мішу пайсці працаваць. А вучыцца можна і ў вечэрняй школе.

— Добра, падумаем,—адказаў Мікалай Дзям'янавіч.

Неўзабаве Міша разам з бацькам пайшоў на будоўлю.

Стаў ён рабочым чалавекам.

ХТО ж яна, гэтая чулая, сардэчная дзяўчына, якая вярнула ўжо знаёмага нам Мішу П. у сям'ю, памагла яму стаць на правільны шлях?

Яна скончыла дзесяцігодку. Працавала. Цяпер вось—завочніца трэцяга курса Мінскага фізкультурнага інстытута і...

Але перанясемся на два гады назад. Быў красавік. У Брэсце ён проста цудоўны: блакітнае неба, усюды, куды ні кінеш вокам, да сонца цягнуцца зялёныя парасткі, на дрэвах з ціхім шорахам лонаюцца пупышкі. А паветра!.. Але зараз Людміла не любавалася гэтай прыгажосцю. Яна спяшалася дадому. Спяшалася падзяліцца навінамі.

— Павіншуй, мамачка! Я — памочнік інспектара дзіцячага пакоя гарадскога аддзела міліцыі.

— За цяжкую справу ты ўзялася,

дачуска, — уздыхнула Ефрасіння Аляксееўна.

Недаверліва паглядалі на дзяўчыну і ў аддзеле міліцыі. А той-сёй нават «выказаўся»: маўляў, доўга не пратрымаецца, збяжыць.

І сапраўды, колькі забытанага, цяжкага; колькі сэрцаў, да якіх трэба падабраць ключык?! На многія пытанні — адказы ў спецыяльнай літаратуры, якой Людміла аддае ўвесь вольны час. Упартасць і любоў да сваёй нялёгкай працы — яе першыя памочнікі. Часта звяртаецца яна да старэйшага выкладчыка педінстытута імя А. С. Пушкіна Фёдора Усцінавіча Лявіцкага. Гэта па яго парадзе Людміла пачала больш уважліва прыглядацца да сям'яў дзяцей-парушальнікаў. У самой сям'і часта крыецца «таямніца» паводзін таго або іншага дзіцяці.

Аднойчы ў дзіцячы пакой прыйшлі ўсхваляваныя бацькі — таваразнаўца Яфім Давыдавіч і яго жонка Елізавета Ісакаўна.

— Дапамажыце, нічога не можам зрабіць з нашым Валодзькам: грубініць, прапускае заняткі ў школе і наогул... Хоць у калонію...

Пазней высветлілася яшчэ адна падрабязнасць: Валодзя пачаў шнарыць па чужых кішэнях. Сям'я добра забяспечана, чаго хлопчыку не хапае? — ламала Людміла галаву. Нарэшце, ёй удалося пагаварыць з ім.

— Вось старэйшаму брату ўсё робяць: і новыя касцюмы, і паліто...

Парадуе нас у сакавіку і кінематографісты Ленінграда. На кінастудыі «Ленфільм» рэжысёрам Т. Рапапортам па матывах аперэты Д. Шастаковіча «Масква — Чаромушкі» пастаўлена музычная эксцэнтрычная кінакамедея «Навасёлы». Аўтары сцэнарыя — В. Мас і М. Чарвінскі. У лёгкім музычным жанры фільм расказвае аб вельмі сур'ёзных рэчах, але расказвае весела, з гумарам, эксцэнтрычнай выдумкай.

Ідэя кінакарціны простая: нельга ў новы дом (у камуністычнае заўтра) несці духоўную макулатуру: старыя погляды, звычкі, старую мараль. Трэба быць стопрацэнтнымі навасёламі ў сваёй светлай будучыні.

Аб барацьбе за чалавечую душу, якая трапіла ва ўчэпістыя лапы сектантаў, расказвае новая мастацкая кінааповесць з дзіўнай і не вельмі зразумелай назвай «Армагедон», створаная малдаўскімі кінематографістамі. Фільм выкрывае адзін з самых страшэнных відаў ідэалагічнай дыверсіі — іегавізм. Фільм заклікае: «Людзі, дапамажыце слабым! Не будзьце аб'якавымі да тых, хто жыве побач з вамі!»

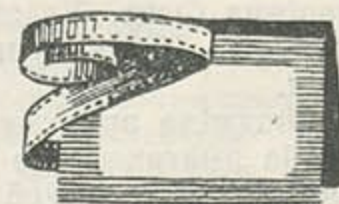
У сакавіку на экраны рэспублікі будуць таксама дэманстравацца новыя кінафільмы «Ход канём» (кінастудыя «Масфільм», аўтар сцэнарыя — В. Радзюк, рэжысёр — Т. Лукашэвіч), «Маўчаць толькі статуі» (кінастудыя імя А. П. Даўжэнкі, аўтар сцэнарыя — Е. Ана-

прыенка, рэжысёр — В. Дзенісенка), «12 спадарожнікаў» (кінастудыя «Арменфільм», аўтары сцэнарыя — М. Шатыран і М. Аучыннікаў, рэжысёр — Э. Карамян) і іншыя.

З замежных кінакарцін глядачы змогуць паглядзець: кітайскую — «У логаве Беркута», венгерскую — «Усе невінаваты», балгарскую — «Сонца і цень», чэхаславацкую — «Д'ябальская пастка», поль-

скую — «Яшчэ адзін, якому патрэбна каханне», японскую — «Без імя, бедныя, але цудоўныя», італьянскую — «Вакантнае месца», англійскую — «Дзіця ў доме» і інш.

Р. КАПЛЯ

ЭКРАНЫ

Кадры з кінафільмаў: «Застава Ільіча» (уверсе), «Навасёлы» (злева).

Любяць яго, — прагаварыў пакрыўджана Валодзя.

— Хто?

— Тата і мама. А мне — усё старое... Тата гаворыць: «Лепш бы яго (гэта — мяне) зусім на свеце не было, не ганьбіў бы сям'ю».

Людміла сэрцам адчула, якім адзінокім быў гэты хлопчык у роднай сям'і, як нарастаў у душы падлетка пратэст супраць родных, дарослых людзей, чыя несправядлівасць асабліва балюча раніць...

Доўга Людміла Літоўчанка размаўляла з бацькамі хлопчыка. Яны зразумелі яе, змянілі адносіны да сына. Цяпер Валодзя вучыцца ў восьмым класе. Яго нібы падмянілі.

ВІДАТНЫ савецкі педагог А. С. Макаренка сказаў: «Любіць чалавека — гэта значыць быць да яго строга патрабавальным...» Гэтым правілам у сваёй рабоце кіруецца Людміла Літоўчанка. На жаль, не ўсе бацькі выконваюць яго.

Бацька Алы — тэхнік-геадэзіст адной з праектных арганізацый горада. Аляксандр Васільевіч зусім не цікавіцца сваімі дзецьмі. Віно і більярд выцеснілі ўсё з яго жыцця. Маці Анастасія Якаўлеўна справу выхавання дачкі вядзе па-свойму. Замест таго, каб больш строга аднесціся да дачкі, якая ў магазінах у жанчын выцягвае з сумак кашалькі, маці ўсяляк выгароджвае яе, ды яшчэ і крыўдуе, што, маўляў, да «дзяўчынкі прыдзіраюцца»...

Аднойчы Людміла Літоўчанка прыйшла ў сям'ю.

— Што вам трэба? — груба кінула ёй Анастасія Якаўлеўна. — Пакіньце нас, мы самі разбіраемся.

— Я хачу, каб Алячка была добрым, карысным чалавекам.

— Няхай гэта вас не хвалюе.

— Якая ж вы маці! — рэзка прагаварыла Людміла...

Тады яна хвалявалася і нагаварыла шмат лішняга — здрадзіла цярыненне, не хапіла вытрымкі. А гэтага не павінна быць. Узаемаадносіны з Анастасіяй Якаўлеўнай зусім расклеіліся.

Людміла зразумела, што за Алу трэба змагацца, не чакаючы дапамогі бацькоў. І яна ўсё зробіць, каб Аля вырасла добрым чалавекам. Праўда, гэта нялёгка...

Георгі кінуў хадзіць у школу, вось чаму так настойліва і цяропліва гутарыць з ім Людміла Літоўчанка.

...АЛЕ давайце пабываем яшчэ раз у сям'і П... Вегліва і радасна, як блізкага чалавека, сустракаюць тут Людмілу.

— Распранайцеся, калі ласка, Людміла Пятроўна. Рады вам, рады.

— Сядайце, калі ласка, сюды. Тут зручней.

Людміла распранецца, жартаўліва вітаецца з дзецьмі, азіраецца па баках.

— А Міша на рабоце затрымаўся, — перахоплівае яе позірк Кацярына Пятроўна. — Зараз яго не пазнаць. Так змяніўся, так змяніўся! Дзякуй вам.

— Ну што вы, — бянтэжыцца дзяўчына.

Разгаварыліся. Так, цяпер Людміла Літоўчанка можа быць спакойнай. Добра ёй у гэтай проста, працоўнай сям'і, у якую прыйшлі дружба і лад. І ёсць у гэтым яе заслуга. Напэўна, таму ёй так хораша тут.

— А вам часам цяжка прыходзіцца? — пытае Мікалай Дзям'янавіч.

— Усякае бывае. Часам — нялёгка.

— Дзе адной дагледзець? — зноў уступае ў размову гаспадыня.

— Чаму адной! — усміхаецца Людміла, а сама з цеплынёй думае пра сваіх шматлікіх сяброў, якія з радасцю ёй дапамагаюць.

Яна ўспамінае ў гэтую мінуту выкладчыка педінстытута Фёдара Усцінавіча Лявіцкага, студэнтку гэтага ж інстытута Ніну Кандрыца і іншых студэнтаў, якія «замацаваны» за найбольш «цяжкімі». А грамадскія інспектары, а савет, які створан пры дзіцячым пакоі, а дружнынікі?... Не, яна не адна! І калі за апошні час стала менш непаўналетніх парушальнікаў, то гэта толькі дзякуючы іх бескарыслівай дапамозе.

— Ну, я пайду. Пара, — гаворыць Людміла.

— Пабудзьце яшчэ.

— Калі-небудзь іншым разам забягуч...

На вуліцы яна сустракае Мішу.

— Людміла Пятроўна, хачу вас... ну хоць марожаным пачаставаць! — узрушана гаворыць хлопец. — Вось — зарплату атрымаў.

— Другім разам, Міша... Дзякуй... А грошы маме занясі.

— Я ёй зарплату заўсёды аддаю!

— Я таксама аддаю, — смеешся Людміла. — Думаеш, ты адзін... Ну, бывай. Табе ж яшчэ ў школу трэба збірацца.

— Трэба...

Лёгка дыхаецца на марозным паветры. Сёння Людміле неабходна пабываць яшчэ на ўкраіннай вуліцы Вулка Падгародская: нешта быццам пачаў з прыцялямі «сваволіць» Валодзя С... Бацькі ў яго няма, а маці цэлы дзень на рабоце.

Трэба пабачыцца з Валодзем.

І яна ідзе насустрач гэтаму свайму новаму клопату...

Вялікую работу па выхаванню дзяцей праводзіць савет дзіцячага пакоя. Злева направа ў першым радзе — старшыня савета Зінаіда Іванаўна Бялова, Людміла Пятроўна Літоўчанка, Ларыса Васільеўна Марозава, Кацярына Якаўлеўна Раеўская. У другім радзе — Соф'я Пятроўна Чарнушэвіч, Аляксандра Аляксееўна Пікулёва і Людміла Сяргееўна Карагіна.

Алег ФОМЧАНКА

г. Брэст.

«Изложение обстоятельств», кажучы нашай мовай — мовай юрыстаў, — пачыналася так:

«10 кастрычніка 1959 года ў мяне нарадзілася дачка Лухверчык Наталля Мікалаеўна. Жонка Лухверчык Ліля Пятроўна памёрла 20 кастрычніка 1959 года. Вярнуўшыся з работы, з Курганскай вобласці, я забраў дзіця з бальніцы...»

Далей ішло блытанае апісанне таго, як хадзіла потым па руках гэта няшчаснае дзіця, якое наўрад ці адчула нават цёплую мацярынскіх грудзей... Спачатку дзяўчынку адвезлі да бабулі — Салаўёвай Марыі Пятроўны — маці дзевятнаццацігадовай Лухверчыкавай жонкі. Аднак трагічная смерць дачкі падкасіла Марыю Пятроўну і яна сама трапіла ў бальніцу... Тады месячную Наташу забраў бацька... Забраў і завёз у вёску Корзуны Чэрвеньскага раёна да сваіх бацькоў. Там некаторы час разам са сваім дзіцем дзяўчынку карміла грудзмі зусім чужая жанчына. Нарэшце, яе зноў забрала да сябе бабуля Салаўёва...

Заява Лухверчыка М. І. канчалася так:

«Просьба изъять от ответственности Соловьевой М. П. моего ребенка Лухверчик Наталью Николаевну с тем, чтоб и в дальнейшем я мог его воспитывать...»

Зноў жа, як гаворым мы, юрысты, у гэтым «іску» ўсё было неяк вельмі мнагаслоўна і заблытана, а самае галоўнае — у ім зусім не адчувалася таго чалавечага болю і трывогі, якімі, здавалася б, была прадывітавана гэта просьба.

Справа была назначана да разгляду...

Вельмі цяжка жанчыне чакаць дзіцяці без мужа... Але куды, мусіць, цяжэй чакаць яго, ведаючы, што муж гэты ёсць, што ён ведае пра дзіця, якое павінна нарадзіцца, ведае, калі павінна яно нарадзіцца. Але мужа гэтага не толькі няма поруч, а няма ад яго нават кароткага пісьма...

Хто ведае, з якімі думкамі, з якім адчуваннем пераступала гэты нялёгкі ў жыцці жанчыны парог Ліля Лухверчык. Звычайна пераступаюць яго ўдваіх з мужам... Яе ж прывяла сюды маці.

Нешчасліва складвалася сямейнае жыццё ў Лілі. Муж часта ездзіў з месца на месца, усё шукаў лягчэйшай работы, шукаў грошай пабольш. Вырашыў паехаць у Кустанайскую вобласць.

— І грошай зараблю і ў партыю ўступлю, — абяцаў ён жонцы.

— Але ж і тут можна ўступіць у партыю, — здзіўлялася жонка.

І яна вырашыла ехаць разам. — Што ты? Ды цябе там камары з'ядуць!

І ён паехаў адзін... А потым застаўся і на другі сезон. А жыццё Лілі ператварылася ў бясконцае чаканне: як ён там?

«...Кожны дзень лячу з работы дадому ў надзеі атрымаць ад цябе добрую вестачку, а яе ўсё няма і няма. На рабоце ў мяне ўсё добра, паспяхова здала экзамены на павышэнне разрады, здароўе таксама добрае, толькі хацелася б ад цябе добрую вестачку атрымаць, і тады, здаецца, я была б шчас-

— Коля, ды хіба ж Наташы дрэнна ў нас? Яна ж у нас і дагледжаная, і любім мы яе ўсёй душой, — угаворвала Лухверчыка Марыя Пятроўна.

Але зяць быў непахісны.

Вось тады Салаўёва і адмовілася аддаць дзіця Лухверчыку. Вось тады і падаў ён заяву ў суд з патрабаваннем «изъять» яго дачку ў бабулі і перадаць яму.

Гэта і быў пачатак справы, якая затым абышла ўсе інстан-

З ЗАЛЫ СУДА

ЗАСЛУЖЫ ГЭТА ПРАВА

лівая. Хачу табе напаміць, што ў нас будзе дзіця. Так што хопіць табе шукаць лёгкага жыцця, разлічвайся і едзь», — пісала Ліля мужу.

Абходнымі шляхамі даходзілі чуткі аб непрыстойных паводзінах Мікалая. І зноў Ліля пасылала ў далёкі Казахстан пісьмы, поўныя дакораў:

— Ты эгаіст. Ты думаеш толькі пра сябе. Толькі б табе было добра. Ты ўкраў у мяне самыя добрыя, самыя цёплыя пачуцці.

— Калі б ты паводзіў сябе там сумленна, то не баяўся б ніякіх плётак.

Але здарылася горшае...

Тры тэлеграмы адна за другой былі адпраўлены Лухверчыку па месцу яго работы. Першая, што жонка ў раддоме. Другая — што жонка нарадзіла яму дачку. Трэцяя тэлеграма паведамляла: жонка памёрла — прыязджай хаваць... І на ўсе тры тэлеграмы блізкія Лілі не атрымалі ні слова адказу. Прыехаў Лухверчык пасля пахавання. Забраў у цешчы ашчадную кніжку на імя нябожчыцы жонкі. Аформіў пенсію на дзіця на сваё імя — і ўступіў у «правы бацькі...»

...Зрэдку забягаў да цешчы наведваць дачку, шакаладку часам прыносіў. Часам грамаў сто цукерак... Жонка памерла ў кастрычніку 1959 года, а ў сакавіку 1960 года ён ужо зноў ажаніўся і жыў ужо ў сваёй другой жонкі.

Аднойчы Лухверчык з'явіўся да цешчы з заявай, што ён хоча забраць дзяўчынку і аддаць яе сваёй бяздзетнай сястры, якая жыве ў Пінску.

цыі. «Дзіця Лухверчык Наташа выхоўваецца ў бабулі Салаўёвай Марыі Пятроўны ў выключна добрых умовах. Дзяўчынка вельмі добра дагледжаная, называе бабулю мамай», — гаварылася ў акце сацыяльна-прававога кабінета 3-й клінічнай бальніцы.

Пазбавіць бацьку права самому выхоўваць сваё дзіця — гэта вельмі сур'ёзна. Аднак паводзіны самога Лухверчыка, паказанні сведак і пісьмы памёршай жонкі, якія вярнуліся па яе хатняму адрасу пасля яе смерці (Лухверчык не знайшоў часу нават зайсці атрымаць іх на пошце...) — усё гэта малявала аблічча Лухверчыка спаўна. На судзе, між іншым, ён і сам прызнаваўся:

— Так, не цікавіўся, хто нарадзіўся ў першай жонкі. Пенсію на дзяўчынку атрымліваю і кладу на кніжку. Грошы па ашчаднай кніжцы памёршай жонкі атрымаў і паклаў на сваё імя... Так, мая другая жонка не бачыла яшчэ маю дачку... Тут яе на судзе цяпер таксама няма... А сястра мая выхавае дзяўчынку лепш, чым цешча... Зрэшты, няхай дзяўчынка будзе месяц у цешчы, месяц — у маіх бацькоў... — Такое было «заклучэнне» самога «клапатлівага бацькі»: месяц там, месяц там, як на размеркавальным пункце...

Яго ж, бацьку, не цікавіла ні дачка, ні яе дабрабыт. Яго мучыла боязь страціць пенсію на дзіця. Яму было страшна, а што калі раптам старыя Салаўёвы пачнуць спаганяць з яго аліменты... Апрача таго, кідаючы дзіця з вугла ў вугал, ён з

новай жонкай хутчэй бы атрымалі кватэру... Таму і сама гэта другая жонка Лухверчыка Ольга, раптам пранікнуўшыся да двухгадовай падчырыцы такімі ж «клопатамі» і «любоўю», як і бацька дзяўчыны, пісала ў касацыйнай скарге ў абласны суд:

«Прашу адмяніць рашэнне Акцябрскага народнага суда з тым, каб мы маглі выхоўваць дачку Наталлю, бо лічу, што толькі мы зможам даць ёй правільнае выхаванне...»

Дзіўныя клопаты! Толькі як ім паверыць, калі ўлічыць тое, што да гэтага часу Ольга Лухверчык ні разу яшчэ не бачыла дачку свайго мужа!..

Народны суд вынес рашэнне пакінуць маленькую Наташу Лухверчык на выхаванне яе бабулі і дзядулі Салаўёвых.

Рашэнне суда аб адмаўленні Лухверчыку ў іску зацвердзіў і абласны суд.

На гэтым можна было б і закончыць расказ аб справе, пра якую сама Наташа яшчэ і паяцця не мае... І ўжо не як суддзя, а проста, як чалавек, я захацеў сам убачыць Наташу.

...Маленькая дзяўчынка радасна пляскала ў далоні і танцавала па падаконніку. Але варта было мне ўзяцца за клямку каліткі, як яна тут жа знікла! І дарэмна я стукаўся... На шчасце, падбегла задыханая і спалоханая Марыя Пятроўна — бабуля, якая здалёку заўважыла машыну. І вось мы ў доме. Дзяўчынка з вялікім бантам на русай галоўцы даверліва бярэ цукеркі, дзелавіта прыгаворваючы:

— Гэта маміцы (бабулі).
— Гэта Пеціку (так называе дзядулю бабуля, так называе яго і яна).

Потым яна паказвае мне свае лялькі: і Кацю, і Зою, і Ніну... Паказвае кніжкі, цягне зайчыка. Мітусіцца, увіхаецца, нясе прыгожае ярка-чырвонае палітэчка, якое сама «выбрала» разам з бабуляй у магазіне. Паказвае белую шубку, шапачку і рукавічкі, касцюмчыкі... Разам з ёй радуецца, як дзеці, і дзядуля з бабуляй.

Паказалі мне і пакой Наташы, дзе ўсё блішчыць. І ашчадную кніжку, у якой на імя дзяўчыны ўносіцца яе пенсія (пасля суда пенсію аформілі на Салаўёвых).

Непакояць старых толькі чуткі, быццам іх былы зяць збіраецца ўкрасці Наташу і аддаць яе сваёй бяздзетнай сястры, якая жыве ў Пінску. Але хто дазволіць яму гэта! Хто дазволіць чалавеку без сэрца і сумлення называцца бацькам, не будучы ім...

Няхай гэтае права Лухверчык спачатку заслужыць у сваёй дачкі Наташы...

М. РАДАШКЕВІЧ,

старшы суддзя Акцябрскага народнага суда г. Мінска.

ЦУДОЎНЫ ПАДАРУНАК

Фота
П. Нікіціна.

Цудоўны навагодні падарунак атрымалі маці — працаўніцы горада Баранавічы. Тут, на вуліцы Грыбаедава, у вялікім двухпавярховым будынку адкрыўся новы дзіцячы сад-яслі са-наторнага тыпу для фізічна слабых дзяцей на 150 чалавек.

У пакоях і зашклёных верандах шмат святла і паветра. Дзеці адчуваюць сябе тут цудоўна. Ім забяспечана добрае харчаванне. Выхавальніцы і медсёстры сочаць за іх здароўем, сочаць, каб дзеці больш былі на паветры, у іх ёсць і санкі, і арэлі. Малыя знаходзяцца тут да поўнага аднаўлення здароўя. Бацькі не нарадуюцца, бачачы, як паружавелі шчокі іх дзяцей, якімі яны становяцца моцнымі, вясёлымі. Добры падарунак і дзецям і маці!

Ф. М. ПРАКАПЕНКАЎ,
фельчар гарадской санстанцыі
г. Баранавічы.

Вось мы якія!...

Медсястра Раіса Пятроўна Гаўрыкава
сочыць за здароўем малых.

↑ Вова Бялан абедзе.

← Весела зімой на горцы.

→ У ясельнай групе. Лю-
бяць дзеці сястру-выха-
вацельніцу Валянціну
Суркову.

А БЫВАЕ І ТАК...

У нашым пасёлку Азярцы Тала-чынскага раёна Віцебскай вобласці ёсць дзіцячы сад на 50 месц. Але ён не можа задаволіць усіх, хто жадае ўладкаваць туды дзяцей. У пасёлку — лесапільны і вінаробчы заво-ды, перадавы ў раёне калгас «18-ы партыз'езд». А вось дзіцячы сад раз-мешчан у старым бараку. Пакоі

цесныя, падлога так пакасілася, што на сталах перакульваюцца талеркі з супам. Калідор — гэта адначасова і раздзявалка, і прыбіральня, і ўмы-вальня. Барак не рамантуюць, таму што ён каркасна-засыпны.

На ўчастку каля дзіцячага сада ёсць павець для гульняў. Але ад ча-су яна пахілілася і пагражае абвалам.

Чатыры гады вядуцца размовы пра тое, што нельга дзяцей дапускаць у гэты стары барак. Знайшліся было і сродкі для новага памяшкання, але да будаўніцтва не дайшлі рукі.

У чым жа правініліся дзеці пасёлка Азярцы? Чаму ў іх няма добрага дзіцячага сада?

Загадчыца дзіцячага сада пасёлка
Азярцы **ДЗЕМКІНА**; выхавачель
ЛІХУНОВА, бацькі **МІЦКЕВІЧ**
і **БАБІЦКАЯ**.

Зімовая

Старонка

МАМА. ПАЧЫТАЙ!

Рыгор ІГНАЦЕНКА

СПРЭЧНАЕ ПЫТАННЕ

Мал. Ю. Архіпава

Іван ШУЦЬКО

МАЕ САНКІ

Змайстраваў сабе я санкі —
Няма больш нідзе такіх!
Ну, не санкі — самакаты:
Як страла, лячу на іх!

І, скажу вам па сакрэту,
Мы к таму ж яшчэ сябры:
На гару важу я санкі,
А яны мяне — з гары.

СНЯЖОК

Закружыліся сняжынкі —
Ну, нібыта матылькі!
Надзя, смешная дзяўчынка,
Ловіць іх у дзве рукі.

А ў самой сняжок
На вейках,
На плячах,
На каўняры —
Нібы гэта не Надзейка,
А снягурка на двары.

Пятро РУНЕЦ

ЛЫЖЫ

ВОВА вучыцца ў трэцім класе, а Гена — у другім. Растам яны амаль аднолькавыя. І таму мама купіла ім адны лыжы на дваіх. Пайшлі хлапчукі катацца на школьную горку.

— Я паеду першы, — кажа Гена.
— Не, я, — не згаджаецца Вова.
— Чаму гэта ты? — пытае Гена.
— Я большы.
— А я меншы.

— А ты забыў, што і мама і настаўніца нас заўсёды вучаць паважаць старэйшых, — даказвае Вова.

Спрачаліся хлапчукі, спрачаліся, а потым нават схапіліся за грудкі.

— Будзеш мяне слухацца? — крычыць старэйшы Вова, трасучы брата.

— А ты будзеш крыўдзіць малых? — адбіваецца кулакамі Гена.

Падышла да іх суседская дзяўчынка Света. Яна вучылася ўжо ў пятым класе.

— Вы чаго гэта сашчапіліся, як пеўні? — пачала яна разводзіць хлапцоў.

— Вова не дае мне катацца! — плача Гена.

— А ты мне даеш! — выцірае рукавом нос Вова. Зразумеўшы, у чым справа, Света засмяялася:

— Ну і дзівакі ж вы! Знайшлі за што спрачацца! І яна ўзяла лыжы і падала Гену: — Бяры і едзь.

Гена схопіў лыжы і бягом на горку. Пакуль узышоў і з'ехаў, стаміўся.

— А цяпер ты адпачні і няхай едзе Вова.

Цяпер пакарабкаўся з лыжамі на горку Вова, з'ехаў і ўжо сам падышоў да Гены:

— На, едзь. Я пачакаю, — і аддаў брату лыжы.

— Вось і малайцы, — пахваліла братоў Света. — Катайцеся. А мне пара ў школу на піянерскі збор...

Хлопчыкі глянулі адзін на аднаго і ўсміхнуліся: і сапраўды так добра.

ХАЛАДЭЧА на дварэ — носа з хаты не высу-
нуць.

Топ, топ, топ — ідзе па заснежанай вуліцы Змітра Драч. Глядзь — шэранькі жаваранчак па дарозе бегае. Надзьмуўся, нібы анучны мячык.

— І гэта ў такую халадзіну?! — усклікнуў хлопчык. — Змерзне бедалага.

Міця да птушкі, а яна — ад яго: перабірае тонкімі ножкамі, нібы на веласіпедзіку коціць.

Хрусь пад нагой снег, хлопчык узмахнуў рукамі і — бух носам у гурбу. Падняў галаву, а над ім аднакласнік Саня Гаварун стаіць.

— Што ты тут робіш? — пытае.

— Жаваранка лаўлю, — выплюнуўшы з рота камяк снегу, адказаў Міця.

— Ха-ха-ха! — засмяўся той. — Вось дзівак! Жаваранкаў зімой у снезе ловіць! Можна, скажы, вераб'я?

— Дык я што — вераб'я не ведаю?! — узрадаваўся Міця. — А ў гэтага — чубок на галоўцы і хвост вілачкай.

— І ў вераб'я таксама хвост вілачкай, — гаворыць Саня.

— Пайшлі да Івана Мікітавіча, — кінуў галавой Міця. — Ён усё ведае.

Прыходзяць дзеці да настаўніка.

— Іван Мікітавіч, — першым звярнуўся Саня, — праўда, што жаваранкі яшчэ ўвосень на поўдзень паляцелі?

— Зусім правільна, — пацвердзіў настаўнік.

— А што я табе казаў?! — усклікнуў хлопчык.

— Але ж я, Іван Мікітавіч, сам бачыў.

— Дык што ж тут асаблівага? — пытае настаўнік. — Я і сам іх не раз па дарозе ў школу бачу.

— Зімой? — удакладніў Саня.

— Так, зімой.

— Ага, а ты не верыў! — узрадаваўся Міця.

— Штосьці я нічога не разумею, — развёў рукамі хлопчык. — То адлятаюць, то не адлятаюць...

— А тут і разумець няма чаго, — тлумачыць настаўнік. — Увосень усе нашы жаваранкі адлятаюць у цёплыя краіны. А на змену ім прылятаюць паўночныя — хахлаты пасмяшкі. Вось і атрымліваецца, што адны жаваранкі ад нас у вырай ляцяць, а другія — тут зімуюць. У пачатку вясны паўночныя госці зноў адпраўляюцца да сябе на радзіму. А на іх месца вяртаюцца нашы летнія жаваранкі.

— Атрымліваецца, што мы круглы год з жаваранкамі жывём? — запытаў Саня.

— Зусім правільна, — пацвердзіў настаўнік, — круглы год.

— Якая раскоша! — забыўшы пра спрэчку, усклікнулі дзеці. — Зімой і летам — жаваранкі!

Н А глебе чыстаты ў сям'і Геркулесавых часта ўзнікала канфлікты.

Асабіста сам Гурый Геркулесаў быў праціўнік усякага прыбірання.

Але раз у тыдзень жонка патрабавала дапамогі. І паміж імі адбываўся дыялаг. Між іншым, пачынаў яго звычайна сам Гурый. Паблажліва ўсміхаючыся і ледзь выціскаючы з сябе словы, ён пытаў у жонкі:

— Падлогу мыць? Ну

Прамахнуўся

Мікалай ПРАЎДЗІН

Мал. А. Чуркіна

для чаго? Усё роўна забрудзіцца.

Жонка маўчала, з дако-рам гледзячы яму ў вочы.

Ах, ужо гэтыя святыя позірк! Гурый ніколі іх не вытрымліваў, збіваўся з намеранай праграмы і ўжо на ўвесь голас крычаў:

— І наогул не прыставай да мяне з гэтай падлогай! Ну яе да д'ябла! Патрэбна яна табе, дык сама і мый. А мяне не чапай. Я і так ледзь хаджу!

І заўсёды фігураваў пастаянны насмарк і вычытанае ў часопісе «Здаров'е» парушэнне рытму сэрца — арытмія.

Апошнія Гурый лічыў самым важным доказам свайго пагражаючага стану і, вымаўляючы магільны дыягназ, заўсёды ўзмацняў яго гучанне моцным лагічным націскам...

Жонка цяпіліва выслухоўвала яго тырады, а потым усё-такі спрабавала запарэчыць:

— Але зразумей. Зразумей жа, — гаварыла яна, — не магу ж я адна ўсе справы асіліць. Я і бялізну, і падлогу, і абед. І ў магазін і на службу нароўні з табой. Апрача таго, у мяне таксама сэрца... Парок...

Перабіваючы яе падкрэслена спакойную гутарку, Геркулесаў кідаўся ў штыкі:

— Дык я ж, я сам табе кажу: кінь усё! Дык жа не:

ёй трэба, каб яшчэ і ў мяне быў парок сэрца!

На гэтым размова звычайна перапынялася. Жонка капітулявала і адыходзіла. Ёй трэба было захоўваць сям'ю. Як вядома, сям'я захоўваецца толькі жонкай. Толькі яе вытрымкай, мужнасцю, руплівасцю, цяпілівасцю, працаздольнасцю.

Жонка Геркулесава разумела гэта і таму, не даводзячы спрэчкі да трагічнага фіналу, своечасова знікала, пакідаючы Гурый сам-насам з уласным сумленнем сярод неадушаўлёных прадметаў. Даказваў сваю правату сярод шафаў, кніг і мяккіх крэслаў Геркулесаў не адважваўся.

На гэтым чарговы цыкл гісторыі замыкаўся. Геркулесаў, а за ім увесь дом заціхалі на тыдзень.

І так было заўсёды, аж пакуль парок сэрца ў жонкі не аказаўся сапраўдным... Жонку паклалі ў бальніцу. Гурый застаўся дома адзін. Жыццё адразу пабяжыла. На работу прыйшлося хадзіць галодным, абедаяць у сталоўцы. Толькі поўная цішыня прыносіла яму задавальненне. Аднак ужо праз тыдзень Гурый стаў ад яе моташна. Ён быў як нетрэніраваны навічок у сурдакамеры. А яшчэ праз колькі дзён Геркулесаў гатовы быў прамяняць цішыню на любую спрэчку.

Але сварыцца не было з кім. Ён спрабаваў запрашаць

прыяцеляў, але не толькі сваркі — не атрымлівалася нават сапраўднага шуму.

І тады, будучы чалавекам цвярозым, Гурый вырашыў прысвяціць сябе якой-небудзь сур'ёзнай справе. Са смуткам успамінаючы прыемныя гутаркі з жонкай, ён задумаў памыць сам падлогу. Вырашыў ён зрабіць гэта ў суботу. З гэтай прычыны ён прыйшоў нават дадому раней, пераапрагнуўся. І праз пару гадзін мокры і пафарбаваны сажай пад зебру Гурый ужо радасна вытанцоўваў ля пачынаючай разгарацца ваннай калонкі. Калі вада нагрэлася, ён адправіўся шукаць міску і анучу.

Набраўшы ў міску вады, ён выліў яе ўсю на падлогу. І тут жа, схопіўшы замест анучы прасціну, ужо быў сабраўся пачынаць сваю работу, але ўбачыў, што вада знікае ў яго на вачах... Што ён затапіў суседзяў, Геркулесаў зразумеў толькі тады, калі ў дзверы яго кватэры пачуўся шалёны стук.

Чым скончыўся канфлікт — ніхто не ведае. Ясна было адно, што першая спроба навесці ў доме чыстату скончылася катастрофай. Аднак Геркулесаў, як усе мужчыны, быў упарты. Ён адпачыў тыдзень і пачаў усё спачатку. Вопыт адыграў сваю ролю.

Гурый ужо не заліваў кватэру суседзяў, але асвоіць у дасканаласці мыццё падлогі ўсё яшчэ не мог. Ён пера-

прабаваў дзесяткі прыёмаў. Спрабаваў намотваць прасціну на нагу, на швабру, поўзаў на каленях і цёр падлогу рукамі. Падлога ў пакоі блішчала. Кватэра ажывала.

Праўда, пасля кожнай такой суботы Геркулесаў потым некалькі дзён хадзіў так, што ўсе знаёмыя на рабоце ў яго пыталіся:

«У чым справа? Што з табой? Радыкуліт?»

Усе спачувалі і рэкамендавалі надзейныя сродкі. Адзін раіў напрасавацца гаспадарчым прасам, другі — націрацца змяіным ядам, трэці — правесці цыкл пчаліных укусаў...

А мясцом нават прапанаваў Гурый пуцёўку ў дом адпачынку. Аднак аб сапраўднай прычыне так ніхто і не ведаў. А паколькі жонка Гурый ўсё хварэла, то ён вырашыў і далей сядзець у чыстаце. Цяпер ён купіў сабе на калені футбольныя засцерагальнікі — накаленнікі. Падлогу ў іх мыць было адно задавальненне.

І з цягам часу справу ён асвоіў добра.

Геркулесаў абавязкова хадзеў здаць жонцы кватэру ў поўнай чыстаце і здзівіць яе.

І ўсё атрымалася так, як ён намеріў. Прыйшоўшы з бальніцы, жонка была вельмі здзіўлена. А потым сказала:

— Усе твае новаўвядзенні зацвярджаю, што ж, карыстайся імі і надалей.

Гурый зразумеў, што прамахнуўся. Але было позна ўжо.

Злыя языкі гавораць, што Гурый цяпер нават бялізну мые. Робіць гэта таксама карыстаючыся ўласнай тэхналогіяй. І робіць, гавораць, цудоўна...

ПАЯДЫНАК З АРЛОМ

Гэты выпадак здарыўся ў лістападзе ў калгасе «Кастрычніцкая рэвалюцыя» Міёрскага вытворчага ўпраўлення. Пра яго паведамлялася ў «Сельскай газете».

Іосіф Казюронак пасвіў каля лесу цялят. Поблізу быў стог, і пастух на хвілінку прылёт адпачыць. Раптам на яго зверху каменем упала вялізарная птушка з вострымі кіпцюрамі, шырокімі магутнымі крыламі і моцнай дзюбай. Казюронак пачаў абараняцца. Тады драпежнік адляцеў і кінуўся на сабаку. Пастух схпіў палку і ўдарыў птушку. Яна адпусціла сваю ахвяру і ўпала на зямлю.

Іосіф прынес нечаканую здабычу дадому ў вёску Пераброддзе. Гэта быў вялікі арал. У яго амаль метровы размах крыла.

Арал жыве зараз у невялікім будане пры свінаферме ў вёсцы Волкаўшчына. Яго даглядаюць калгаснікі і вучні школы.

Нават старыя не памятаюць, каб у гэтых мясцінах калі-небудзь з'яўляўся грозны «цар птушак», ды яшчэ нападаў на чалавека.

«ВОЎК У... БОЧЦЫ»

А на поўначы краіны, у рэспубліцы Комі, адбыўся іншы цікавы выпадак. Пра яго пісала газета «Сельская жизнь».

Работнік Удорскага райпрамкамбіната Аляксей Іванавіч Сораў выкапаў пад вокнамі свайго дома ў вёсцы Вільвідз яму і паставіў у яе бочку для адкідаў.

Аднойчы дачка Сорава, дзесяцігадовая Вера, пачула нейкую мітусню каля вокнаў і зазірнула ў бочку. Адтуль былі відаць лапы і тоўсты хвост нейкага зверу. Вера паклікала брата Яўгенія, конюха калгаса «Перамога». Той схпіў стрэльбу і падбег да памыйнай ямы. Там ён убачыў... Каго б вы думалі? Ваўка. Шэры разбойнік, вядома, расплаціўся ўласнай шкурай за неасцярожнасць.

Моцны голад загнаў драпежніка ў маленькую вёсачку і прымусіў залезці ў бочку з адкідамі. А вось выбрацца з вузкай бочкі ён не змог.

Як ад яек ды ад сала
ледзь Агата не сканала

А здарылася яно
На вялікдзень-свята
З небаракаю адной
З цёткаю Агатай.
Каб, напэўна, абышоў
Цэлага паўсвету,
А такой бы не знайшоў
Набажнай кабеты.
Праца, клопат у людзей —
У цёткі свята што ні дзень:
То Мікола, то Майсей,
То святая Ева,
То Іван-галавасек,
То Марыя-дзева.
А затым Кузьма-Дзям'ян,
Людзі ж зноў святыя,
А тады яшчэ Іван
І яшчэ Марыя...
І здарылася ж такі!
Пост вясновы цэлы
Ела з рэдзкай праснакі,
Хлеб з капустай ела.
Ела тыдняў ля пяці.
Ранкам велікодным
Для Агаты каранцін
Скончыўся галодны.
І яна кульнула чарку,
З'ела яйка,
З'ела скварку,
З'ела мяса, з'ела сала,
Шынкі тлустае кавалак,
З'ела з хрэнам халадца,
З ладным шкалікам вінца.
А падвечар — хмель той дзе?
Як зарэжа ў жываце!
Што Агата то бялее,
То сінее,
То чарнее...
То ўстане,
То ўпадзе.
Просіць рады
У людзей.
Лямант хворае пачулі
Дзве суседнія бабулі,
Апынуліся у хаце

Ды й нашэптваюць Агаце:
— Пацярпі, цярпі, нябожа,
Можа,
Божа
Дапаможа.
— Во-ё-ёй! — крычыць Агата,
Аж трасецца тая хата.—
Ну вас к д'яблу з вашым богам!
Мне патрэбна дапамога!
А суседкі: «Ну й памрэш,
Калі грэх такі бярэш!»
Што ж з Агатай тою стала?
Медыцына ўратавала.
І цяпер сярод людзей
Кажуць не аднойчы,
Што Агата і глядзець
На святых не хоча;
Што ў Агаты навіна:
Разумнейшай стала,
Як, святкуючы, яна
Ледзьве не сканала.

Мал. М. Гурло.

С Я М ' Я М У З Ы К А Н Т А Ў

— Выступае вучаніца трэцяга класа Валя Дзядзеяка!

Гэтыя словы канферансье патануюць у шуме апладысmentaў. Усе, хто прыйшоў у гарадскі Дом культуры на канцэрт, наладжаны сіламі вучняў Івянецкай музычнай школы, гораха вітаюць юную цымбалістку.

Залу запаўняюць гукі задушэўнай знаёмай мелодыі: гэта беларуская народная песня «А ў полі вярба». Здаецца, слухаў бы яе і слухаў. А потым—вясёлая беларуская полька «Янка», «Крыжачок».

— Здольная, музыкальная дзяўчынка,—гавораць пра Валю.

Так, Валя любіць музыку. Гэта любоў—традыцыя сям'і. Яшчэ прададз Валі быў заўзятым музыкантам.

Валя добра памятае свайго дзядулю Іосіфа Кліменцэвіча Лямбовіча. Пасля работы ён вечарамі вучыў музыцы сваіх сыноў Пятра, Антона і

Іосіфа і дачок Веру і Станіславу. Многія з іх умеюць іграць на 6 музычных інструментах. Іосіф Кліменцэвіч прывіў любоў да музыкі і сваёй унучцы Валі, дачцы Веры.

— Твая доля лепшая за нашу,—казаў ёй, бывала, кіраўнік сямейнага ансамбля.—Нам даводзілася да ўсяго даходзіць сваім розумам, а ты можаш паступіць у школу, а калі талент вялікі мець будзеш—нават у кансерваторыю.

Бязрадасным было мінулае талентавітых музыкантаў. У буржуазнай Польшчы яны жылі ў галечы. Мясцовыя багацці не любілі народных музычных інструментаў, як і самой беларускай музыкі, і да самавучак адносіліся з пагардай.

Зараз сям'я Лямбовічаў працуе ў саўгасе «Радзіма» Маладзечанскага раёна. Жывуць дружна, у поўным дастатку, а ў вольны час аддаюцца свайму захапленню—музыцы, ак-

тыўна ўдзельнічаюць у мастацкай самадзейнасці.

На светлую дарогу выйшла ўнучка Іосіфа Кліменцэвіча Лямбовіча. У сем год Валя ўжо добра іграла на піяніна—«Танец маленькіх лебедзяў» з балета Чайкоўскага «Лебядзінае возера», «Паланез» Агінскага, карэла-фінскую польку і іншыя рэчы. Зараз дзяўчынка вучыцца ў чацвёртым класе Івянецкай музычнай школы. Добра іграе на акардэоне, баяне, цымбалах і іншых інструментах.

...Калі надыходзіць вечар, уся сям'я Лямбовічаў збіраецца разам. Часта да позняй ночы ў доме на хутары Малінік звяняць цымбалы, пяюць скрыпкі і ўторыць ім баян. Тут частыя госці—выкладчыкі Івянецкай музычнай школы і яе дырэктар Дзмітрый Васільевіч Казлоў. Ён знаёміць сямейны ансамбль з музычнымі навінкамі, дапамагае іх развучыць.

Я. МАКОЎСКИ

ЭКСУДАТЫЎНЫ ДЫЯТЭЗ

Эксуратыўны дыятэз, або, як называюць у народзе, няправільны абмен рэчываў, даволі частае захворванне сярод дзяцей. Яно звязана з асаблівай схільнасцю скуры і слізистых абалонак да запаленчых (эксуратыўных) працэсаў. Гэта хвароба часам перадаецца дзецям па спадчыне, а часам узнікае пры няправільным харчаванні і рэжыме дзіцяці.

На дыятэз часцей за ўсё захворваюць дзеці ў асенні і зімовыя месяцы, калі малыя рэдка бываюць на свежым паветры і ядуць менш гародніны і фруктаў.

Дзіця, хворае на дыятэз, мае лішнюю вагу, бледны колер твару, вельмі хутка стамляецца. Але бывае, што хворыя на дыятэз вельмі худзенькія, яны дрэнна прыбаўляюць у вагу. Такія дзеці звычайна санлівыя і флегматычныя.

Як працякае хвароба?

У грудным узросце пры змешаным і штучным кармленні на целе дзіцяці паяўляецца сып, які выклікае моцны сверб. Дзіця пакутуе ад яго, драпае твар або галоўку, не дае загаіцца ранкам. Сып змяняецца шэрай або жоўта-бурай тлустай лускай і з мокрай паверхняй. Гэтыя лускавінкі могуць пакрыць усю галаву, твар. Утвараецца мокнучая экзэма з рэзкім пачырваненнем скуры, гнайнічкамі, з чорнымі балачкамі. У некаторых дзяцей паяўляюцца прэласці ў пахах, шыйных складках, за вушкамі, падпахай. Гэта дыятэз першага віду.

Часам дыятэз бывае на слізистых абалонках. Гэта так званы другі від. Для яго паказальна змяненне слізистай абалонкі языка. На языку паяўляюцца палосы разнастайнай формы. Паражаюцца і слізистыя дыхальныя шляхі. Дзіця часта хварэе на ангіну, ларынгіт, бронхіт, запаленне лёгкіх. А ў старэйшых дзяцей можа з'явіцца бронхіальная астма.

Трэці від эксуратыўнага дыятэзу характарызуецца павелічэннем лімфатычных залоз, асабліва пры экзэме твару і галавы. Звычайна ў такіх выпадках бываюць павялічаны патылічныя, калявушыныя і шыйныя залозы.

Захворванне на эксуратыўны дыятэз працякае ў выглядзе асобных перыядаў. Зыход захворвання ў пераважнай большасці выпадкаў добры.

Вялікае значэнне ў прафілактыцы эксуратыўнага дыятэзу мае правільнае кармленне дзіцяці. Ежа павінна быць паўнацэннай, неаднастайнай, з дастатковай колькасцю вітамінаў. Неабходна пазбягаць перакормлівання. Дзецям, якія схільны да захворвання на дыятэз, нельга даваць занадта многа малака. Дзіцяці да 6—12 месяцаў дастаткова 600—700 грамаў малака ў суткі, дзецям старэй года — не больш 400.

З харчавання хворых на дыятэз неабходна выключыць яйкі, каўбасы і вострыя закускі, шакалад, какаву, цукеркі, пернікі, абмежаваць ужыванне ў ежу мясных булёнаў, а лепей за ўсё зусім не даваць іх. Мясца можна даваць есці ў вараным выглядзе, пачынаючы з аднаго года — не больш двух-трох разоў у тыдзень. Хворае дзіця трэба часцей выносіць на паветра, сонца. Маці павінна сачыць за чыстатай рук дзіцяці, часцей мыць бялізну.

Вельмі карысна рабіць ванны з марганцоўкай і крухмалам (на адно вядро вады — 0,2 грама марганцоўкі і па 1 лыжцы бульбянога або рысавага крухмалу). Дзецям да 1 года ванны рабіць праз дзень, а старэй 1 года раз у 5 дзён.

Пры прэласцях рэкамендуецца падмываць дзіця растворам марганцоўкі, а пасля змазваць скуру алеем (сланечнікавым, арэхавым) або рыбіным тлушчам.

Пры мокнучай экзэме ўжываюць прымочки з 1% бураўскай вадкасці. Пры паражэннях скуры добра дзейнічаюць паветраныя ванны. Дзіця на некалькі мінут пакідаюць голым на пасцелі. Гэта робяць па некалькі разоў у дзень. Летам — сонечныя ванны. Зімой — абпраменьванне кварцам (па назначэнню ўрача).

Трэба своєчасова звяртацца да ўрача, бо прафілактыка і своєчасовае лячэнне хутка пазбавяць дзіця ад гэтага пакутлівага захворвання.

А. ЮФЕ

КАСМЕТОЛАГ РАІЦЬ

Масаж вельмі карысны для скуры твару. Яго можна рабіць самому. Для гэтага падрыхтуйце любы ласьён, тлусты крем, алеі, ручнік.

Перш за ўсё старанна ачышчце поры скуры ад пудры, крэму, пылу і выдзяленняў. Твар пратрыце ласьёнам у паўных напрамках. Ад сярэдзіны твару ў бакі і ўверх.

Затым робяць гарачы кампрэс. Ручнік, складзены ў выглядзе паласы, змочваюць у гарачай вадзе, выкручваюць і накладоў сярэдняй часткай на падбародак, а канцамі закрываюць адну і другую палавіну твару, пакідаючы свабоднымі рот і ноздры. Як толькі кампрэс пачне астываць, яго можна паўтарыць. Праз 3—5 мінут кампрэс здымаюць, на твар кладуць крем. Твар масіруюць кончыкамі пальцаў, змазанымі алеем, лёгка, павольна і раўнамерна пагладжваючы і пастукваючы скуру, не ссоўваючы і не збіраючы яе ў складкі.

Лоб спачатку пагладжваюць увесь час то адной, то другой рукою знізу ўверх ад пераносся і броваў да валасоў. Затым абедзюма рукамі адначасова ад сярэдзіны ў бакі, да скроняў.

Вельмі лёгка трэба пагладжваць вакол вачэй. Ад пераносся пальцамі абедзюх рук адначасова пагладжваюць скуру над бровамі да скроняў і пад вачыма да носа. Нос масіруюць зверху ўніз.

ЧЫСТКА АДЗЕННЯ

Перад мокрай чысткай з адзення здымаюць пыл, бруд і асобныя плямы.

Адзенне зручна чысціць жорсткай валасяной або напронавай шчоткай на вялікім сталё, пакрытым цыратай. Тэмпература мыючага састану не павінна перавышаць 50°.

Мыючы састаў падрыхтоўваюць так: у паўлітры вару раствараюць 100 г туалетнага мыла, нацёртага папярэдне на тарцы. Пасля растварэння мыла саставу даюць астыць і дадаюць у яго сталовую лыжку нашатырнага спірту, а затым паўлітра чыстага бензіну. Цёплую пасту размешваюць і даюць астыць.

Спачатку чысцяць каўнер, лацканы і полачкі пінжана або паліто.

Адзенне ўвільгатняюць цёплай вадой, шчоткай наносяць мыльную пасту і ўціраюць яе ў матэрыял. У варсісты матэрыял пасту ўціраюць па ворсу. Пасля гэтага намыленыя месцы чысцяць шчоткай, змочанай у цёплай вадзе. Рэшткі мыльнага саставу змываюць цёплай вадой. Пасля заканчэння чысткі рэч трэба прапаласкаць і добра выціснуць. Затым надзець на плечкі і павесіць сушыць.

ЧЫСТКА ФУТРА. Белае футра чысцяць кашападобнай сумессю з прасушанага крухмалу і высокагатункавага бензіну.

Футра ачышчаюць ад пылу і бруду, выбіваюць, затым у яго ўціраюць бензінавую сумесь і даюць ёй высахнуць. Пасля гэтага футра вычышчаюць шчоткай.

Калі шэры каракуль пажаўцеў, яго асвятляюць растворам перакісу вадароду (на шклянку цёплай вады адна чайная лыжка перакісу). Да гэтага саставу дадаюць некалькі кропель нашатырнага спірту. Часам жаўцізна поўнасьцю не зыходзіць; у гэтым выпадку футра пасля адбелвання праціраюць чыстым шматком, змочаным вадой, і затым злёгка падфарбоўваюць бледным растворам сіняй

фарбы (для баваўнянай матэрыі). Пры падсінванні трэба сачыць за тым, каб раствор фарбавальніка клаўся на ворс раўнамерна. Перасінваць нельга, таму раней трэба падфарбаваць невялікі ўчастак у якім-небудзь малапрыкметным месцы і даць яму высахнуць.

ЗДЫМАННЕ ТЛУШЧАВЫХ ПЛЯМ. Тлушчавыя плямы здымаюць так: крухмал спачатку падсушваюць на слабым агні і пасля яго астывання змешваюць з бензінам у такіх суадносінах, каб утварылася кашка. Гэтую кашку ўціраюць у пляму сухім чыстым шматком. Са споду пад пляму падкладваюць фанерку.

Пры вялікіх плямах, каб пазбегнуць зацёкаў, пад ачышчаемае месца насыпаюць тоўсты слой крухмалу, які ўбірае лішак бензіну, не даючы яму расцякацца.

АДБЕЛЬВАННЕ ПАЖАУЦЕЛАЙ БЯЛІЗНЫ. Многім гаспадыні лічаць, што адбелваючыя сродкі псуваюць бялізну. Гэта няправільна.

Пры адбелванні хлорнай вапнай падрыхтоўваюць наступны раствор: у 2 л халоднай вады ўсыпаюць тры сталовыя лыжкі хлорнай вапны (жавялю), размешваюць і дадаюць тры сталовыя лыжкі соды для мыцця бялізны, зноў размешваюць, пакідаюць на некалькі гадзін адстойвацца. Калі вадкасць адстаіцца, яе зліваюць і працэджваюць праз шматок або ватку.

Для прыгатавання з гэтага канцэнтрату рабочага раствора адну шклянку яго ўліваюць у вядро вады, нагрэтай да 35°. Вымытую, прапаласканую і выкручаную бялізну апускаюць у гэты састаў на 20—30 мінут, пасля чаго зноў палашчуць, выкручваюць і апускаюць у раствор гіпасульфиту (дзве сталовыя лыжкі на вядро вады). У гэтым растворы бялізну пакідаюць каля паўгадзіны, затым выкручваюць і палашчуць. Гіпасульфит поўнасьцю нейтралізуе дзеянне жавялю. Адбеленая гэтым спосабам бялізна не псуецца.

Гіпасульфит — недэфіцытнае рэчыва; ён шырока ўжываецца ў фатаграфічнай практыцы як замацавальнік; прадаюць яго ў магазінах фотатавараў.

Карысныя парады

Не вешайце вязаныя рэчы на плечкі: яны ад гэтага выцягваюцца і трацяць форму. Лепш за ўсё трымаць іх складзенымі.

□

Калі вы пачынаеце што-небудзь вязаць з каляровай ношанай шэрсці, дадайце да яе тонкую белую нітку — шарсцяную або шаўковую. Гэта ўмацуе шэрсць і надасць вязанай рэчы цікавую рабіню.

СУП ГАРОХАВЫ

Карэнні і цыбулю нарэзаць дробнымі кубікамі і спасераваць з тлушчам. Гарох прамыць, заліць халоднай вадой і вымачваць у халодным памяшканні на працягу 2 гадзін.

Падрыхтаваныя свінныя касці заліць халоднай вадой (1,25 л вады на 1 кг касцей) і варыць іх 2—3 гадзіны пры слабым кіпенні. У працэсе варкі здымаць з бульёну пену і лішні тлушч. За 1½—2 гадзіны да гатоўнасці коснага бульёну можна ў яго пакласці кавалкі свінны.

Замочаны гарох пакласці ў бульён і варыць да гатоўнасці. За 15—20 минут да заканчэння варкі ў суп дадаць пасераваны карэнні і цыбулю, лаўровы ліст, перац і соль.

Пры падачы ў талерку з супам пакласці кавалак адваранай свінны і пасыпаць дробна шынкаваным зяленівам.

На 200—300 г свінных касцей—200 г свінны, 300 г гароху, моркву, пятрушку, цыбулю рэпчатую, 1 ст. лыжку топленага сала, лаўровага лісту, перцу, солі па смаку.

СУП МАЛОЧНЫ З ГАРОДНІНЫ

Бульбу абіраюць, наразаюць кубікамі, моркву націраюць на буйнай тарцы; капусту разразаюць на квадратныя кавалачкі. Усю гэту гародніну вараць у невялікай колькасці вады, прычым спачатку кладуць у вадку капусту і моркву, а потым бульбу. Калі гародніна зварыцца, у суп наліваюць гарачае малако, дадаюць па смаку і сметанковае масла. Гародніну з малаком не кіпяцяць.

На 500 г бульбы—2 морквы, 300 г качаннай капусты, 4 шклянкі малака, 1 сталовую лыжку сметанковага масла, солі па смаку, 2 шклянкі вады.

СВІНІНА, ТУШАНАЯ З КАПУСТАЙ

Мякаць лапаткі, грудзіны або шыі нарэзаць дробнымі кубікамі і абсмажыць разам з морквай, пятрушкай і цыбуляй, нарэзанымі саломкай.

Нашынкаваць саломкай капусту і тушыць яе з таматам-пюрэ ў невялікай колькасці бульёну на працягу 30—40 минут. Пасля гэтага ў тушаную капусту пакласці абсмажаную свінну з гароднінай, перац гарошкам, лаўровы ліст, соль, усё старанна перамяшаць і працягваць тушэнне. За 5—10 минут да гатоўнасці мяса дадаць пасераваную разведзеную бульёнам муку, цукар і воцат.

Гэтую страву можна прыгатаваць з квашанай капустай. У гэтым выпадку воцат дадаваць не трэба, а норма закладкі цукру павялічваецца да 3 ст. лыжак.

На 300—400 г свінны—сярэдні качан свежай капусты, 2—3 ст. лыжкі тамату, 1 цыбуліну, моркву, 2 ст.

Журналы

лыжкі топленага сала, 1 чайную лыжку воцату, 1 ст. лыжку цукру, 2 ст. лыжкі пшанічнай мукі, перцу, лаўровага лісту, солі па смаку.

ФРЫКАДЭЛЬКІ У СОУСЕ

Мякаць не вельмі тлустай свінны разрэзаць на кавалкі па 15—20 г, пасаліць, пасыпаць перцам, скласці ў пасуду, дадаць дробна насечаную рэпчатую цыбулю, крыху зяленіва пятрушкі, перамяшаць і паставіць у халоднае месца на 3—4 гадзіны. Затым мяса разам з цыбуляй прапусціць праз мясарубку, дадаць крыху вады (10% да вагі мяса) і старанна перамяшаць. З атрыманай масы сфармаваць шарыкі (па 6—8 на порцыю), запаніраваць іх у пшанічнай муцэ, пакласці на змазаную тлушчам бляху, папярскаць тлушчам і смажыць у духоўцы да гатоўнасці. Пасля гэтага фрыкадэлькі, пакладзеныя на бляху, заліць таматым соусам з грыбамі і гароднінай і праварыць іх пры слабым кіпенні на працягу 8—10 минут.

Пры падачы пакласці фрыкадэлькі на талерку, паліць соусам і пасыпаць зяленівам.

На гарнір падаць бульбу смажаную, адвараную або бульбянае пюрэ, або рассыпчатую кашу пшанічную, ячную, рысавую або грэчку.

На 300 г свінны—60 г хлеба пшанічнага, ½ шклянкі малака або вады, 1 цыбуліну, 2 ст. лыжкі мукі, 1 ст. лыжку свіннога тлушчу.

ВАРЭНІКІ З ТВАРАГОМ І БУЛЬБАЙ

Бульбу прамываюць у вадзе, абіраюць, вараць, прапускаюць праз мясарубку разам з тварагом. У атрыманую масу дадаюць цыбулю, нарэзаную на кубікі і падсмажаную да залацістага адцення. Усё старанна расціраюць, дадаюць соль і перац.

На дошку насыпаюць пшанічную муку, дадаюць сырое яйка, соль, вадку (прыблізна 4 сталовыя лыжкі) і замешваюць не дужа крутое цеста. Дзеляць цеста на некалькі частчак, кожную тонка раскатваюць і выразаюць (кубкам або вялікім кілішкам) кружок дыяметрам каля 5 см. На сярэдзіну кружка лыжкавай кладуць прыгатаваную з тварагу і бульбы начынку, складаюць кружок папалам і зашчыпваюць старанна краі так, каб у зашчыпку не трапіла начынка (інакш варэнкі палопуюцца). Пасля гэтага варэнкі апускаюць у падсолены вар (каля 4-х шклянак)

і вараць у закрытай каструлі да таго часу, пакуль яны не пачнуць усплываць. Тады варэнкі вымаюць на друшляк і, калі вада сцячэ, выкладваюць на бляда, паліваюць растопленым сметанковым маслам. Падаюць на стол са смятанай.

ПІРОГ СЯЛЯНСКІ З РЫБАЙ

Дрожжы растварыць у цёплай вадзе або малаце, пакладзіць соль, цукар, яйка, алеі або маргарын, усыпце прасяную пшанічную муку. Замясціце цеста і на 2½—3 гадзіны пастаўце ў цёплае месца для броджэння. За гэты час цеста трэба два разы абмяць. Калі цеста падыдзе, падзяліце яго на дзве часткі і раскатайце два круглыя праснакі. Адзін праснак пакладзіце на бляху або вялікую скавараду, на праснак—кавалачкі сырой рыбы, пасыпаўшы іх соллю, перцам. Зверху пакладзіце падсмажаную рэпчатую цыбулю. Другім праснаком закрыйце рыбу, краі цеста зашчыпіце.

Пірог на 30 минут пастаўце ў цёплае месца. Смажце яго падсалоджаным малаком або збітым яйкам і выпякайце 40—50 минут у духоўцы пры тэмпературы 180—200°.

Гатовы пірог змажце маслам і нарэжце на кавалкі.

Да пірага можна падаць рыбны бульён, звараны з дробнай рыбы і харчовых адходаў ад рыбы, якая выкарыстана для прыгатавання пірага.

На 3 шклянкі мукі пшанічнай—¼ шклянкі вады або малака, ½ шклянкі алею, 2 сталовыя лыжкі цукровага пяску, 1 яйка, 15—20 г дрожджаў, 1 чайная лыжка солі, 500 г (з касцямі 700 г) рыбы (філе траскі, марскога вокуня, сома, судака, і інш.), 2 рэпчатых цыбуліны, 2 драбчкі перцу.

БЕЛЯШЫ (ВАТРУШКІ З МЯСАМ)

Падрыхтуйце цеста. Для гэтага ў цёплым малаце (1 шклянка) разведзіце дрожджы, пакладзіце цукровы пясак, усыпце шклянку мукі. Замясціце паўвадкае цеста і на 1½—2 гадзіны пастаўце ў цёплае месца. Калі рошчына падыдзе, пакладзіце масла, цукар, яйкі, соль, усыпце пшанічную муку, старанна перамяшаць, каб цеста стала цягучым і адставала ад сценаў пасуды. Цеста на 1½—2 гадзіны пастаўце зноў у цёплае месца. У працэсе броджэння цеста два разы абамніце.

Доўга захоўваць цеста не рэкамендуецца, таму што яно перакісне і страціць свае спецыфічныя якасці.

Падзяліце цеста на шарыкі, раскатайце іх, каб атрымаліся круглыя прасна-

кі. На сярэдзіну кожнага праснака пакладзіце фарш. Для яго прыгатавання ялавічыну, свінну або бараніну прамыйце, абсушыце сурэткай, дастаньце косці і нарэжце. Мяса разам з рэпчатой цыбуляй прапусціце праз мясарубку. Дадайце соль, перац, вадку і старанна перамяшаць. Краі цеста зашчыпіце ўнутр, надаўшы выгляд ватрушак. Ватрушкам дайце пастаяць 20—30 минут.

Смажце беляшы ў добра нагрэтым тлушчы; спачатку пакладзіце на скавараду мясам уніз, а затым перавярніце. Да беляшоў можна падаваць мясны бульён або збітую сыракавашу.

На цеста: 5 шклянак пшанічнай мукі, 1½ шклянкі малака або вады, 2 сталовыя лыжкі маргарыну сталовага або масла сметанковага, 3 сталовыя лыжкі цукру, 2 яйкі, 20 г дрожджаў, солі па смаку.

На фарш: 1,5 кг тлустай ялавічыны, 3 рэпчатых цыбуліны, ½ шклянкі вады, ¼ шклянкі топленага масла, спецыі.

Гаспадыні раяць МЯСА-КАПУСНАЯ ЗАПЯКАНКА

Мяса прамыць у халоднай вадзе, разрэзаць на дробныя кавалкі і прапусціць праз мясарубку. Капусту нашынкаваць, пасаліць і тушыць да паўгатоўнасці. Прапушчае мяса змяшаць з капустай, дадаць замочаны ў вадзе хлеб, пасаліць другі раз і зноў прапусціць праз мясарубку. Атрыманую масу добра збіць лапаткай, пакласці на невялікую скавараду, змазаную маслам і пасыпаную сухарамі. Верх разраўняць, паліць маслам і пасыпаць сухарамі. Пасля гэтага паставіць скавараду ў духоўку.

На 200 г мяса—100 г капусты, 50 г беллага хлеба, адно яйка, 4 чайныя лыжкі масла, 2 сталовыя лыжкі сахару.

ЗЫТАЯ

МАННАЯ КАША

У малако ўліць ½ шклянкі вады і давесці да кіпення. У кіпячую сумесь павольна ўсыпаць манныя крупы і, памешваючы, варыць 10—15 минут. Жаўток яйка расцерці з цукрам дабела, дадаць лімонны сок і цэдру, уліць

усё гэта ў кашу і старанна збіваць венчыкам да таго часу, пакуль каша не астыне. У астылую кашу дадаць крута збіты бялок.

На 1½ шклянкі малака—10 чайных лыжак манных круп, 6 чайных лыжак цукру, адно яйка, ½ лімона.

Т. КАРЛАВА

г. Баку.

Для вас, мужчыны

Дарагія мужчыны! Хутка 8-е сакавіка. Не забудзьце ж зрабіць прыёмнае Вашай маці, жонцы, сястры, сяброўцы. Зазірыце, калі ласка, у магазін, купіце падарункі. Мы Вам дапаможам, падкажам, што каму можна падарыць.

Муж робіць падарунак сваёй жонцы па яе жаданню. Юнаку трэба падумаць аб выбары падарунка сваёй знаёмай, сяброўцы. Добра падарыць кветкі, духі, прыгожую сумку, пальчаткі. Дзяўчатам і маладым жанчынам прыемна будзе атрымаць неадрагое, але моднае зараз ювелірнае ўпрыгожанне — каралі, брошкі. Заўсёды добры падарунак — кніга. Пажылой жанчыне — бабулі, маці лепшы падарунак — хустка або матэрыял на блузку, сукенку.

Мужчына жанчыне або юнак дзяўчыне ні ў якім разе не павінны дарыць рэчы інтымнага туалета або прадметы адзення і абутку. Гэта бястактна. Калі вы атрымаеце вымову са зваротам падарунка, наракайце на сябе — вы гэта заслужылі.

Ніколі не рабіце падарункаў ананімна. Гэта выклікае пачуццё здзіўлення і нялоўкасці. Выключэнне складаюць толькі кветкі, якія падносяць звычайна жанчынам у розных выпадках. Жанчыны, безумоўна, не паграшаць супраць правіл добрага тону, прыняўшы гэты знак увагі.

Падносіць падарункі і прымаць іх пажадана з захаваннем некаторых правіл. Напрыклад, не ўпакоўваць падарунак у газету; падносіць букет кветак, трэба аслабіць яго ад папярвай абгорткі.

Прымаючы падарунак, не адкладвайце яго ўбок, не паглядзеўшы. Той, хто дорыць, хоча зрабіць вам прыемны сюрпрыз, не адмоўце ж і яму ў прыемнасці пераканацца ў гэтым.

ЦІ УМЕЕЦЕ ВЫ...

правільна прышыць гузік?

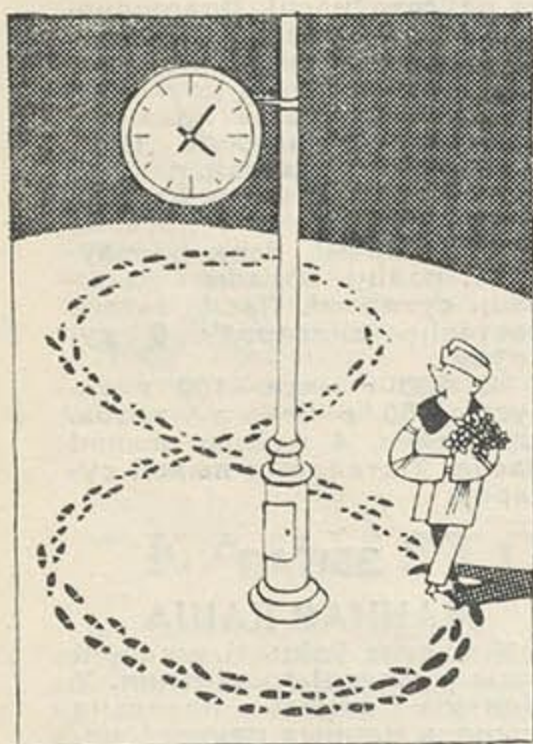
Каб прышыць гузік, не трэба яго моцна падцягваць да тканіны, а трэба пакідаць нітку крыху свабоднай. Утвораную такім чынам «сцяблінку» абматаць некалькі разоў ніткай. Гэта робіцца для таго, каб пятля абхватула гузік свабодна, не сцягвалася. Прычым «сцяблінка» павінна быць даўжэй у больш шчытнай тканіны і карацей у лёгкай. Гузікі да шуюку можна прышываць і без «сцяблінкі», не вельмі моцна нацягваючы нітку. Прышываючы гузікі да верхняга адзення, трэба з боку падкладкі падкладзіць маленькі гузік або кавалак тканіны для моцнасці.

...а прасавать штаны так, каб добра трымалася складка?

Калі складка трымаецца дрэнна, то штаны выварочваюць на левы бок і злёгку змазваюць унутраны бок складкі бульбяным клейстарам сярэдняй вязкасці. Гэты клейстар робяць так: тры сталовыя лыжкі крухмалу размешваюць у шклянцы халоднай вады і затым уліваюць у вар (0,5 л.). Змазваць складку трэба невялікай колькасцю клейстара, каб ён не прайшоў наскрозь. Прасуюць штаны з правага боку праз шматок па злёгку падсохламу крухмалу.

...зрабіць замазку для печы?

Каб абмазка печы не трэскалася пры моцным нагрэве, да звычайнага глінянага цеста дадаюць 5% (па вазе) здробненага азбеставага валакна. Валакно можна прыгатаваць з азбеставых пракладак; іх размочваюць у цёплай вадзе і расціскаюць рукамі да ўтварэння кашкі, якую дадаюць у гліну.

БЕЗ СЛОУ

Мал. А. Чуркіна.

Па слядах нашых выступленняў

У 11-м нумары нашага часопіса за мінулы год быў апублікаваны артыкул «Да Валеркі ідзе бяда», у якім гаварылася аб непрыстойных паводзінах маці-адзіночкі, мінчанкі Сямёнай 3. Н. Рэдакцыя накіравала гэты артыкул на рэагаванне ў Інстытут аховы мацярынства і дзяцінства БССР. Загадчыні сацыяльна-прававога аддзела гэтага інстытута А. В. Дулевіч паведаміла нам, што супрацоўнікі аддзела пабывалі дома ў Сямёнай, якая пражывае ў г. Мінску па Магілёўскаму шасэ, дом № 89, кв. 42. Факты, прыведзеныя ў артыкуле, поўнасцю пацвердзіліся.

Сямёнай прапанавана ўладкаваць дачку Алу 1961 года нараджэння на выхаванне ў Мінскі дом дзіцяці. Калі 3. Н. Сямёнава і пасля ўладкавання дзіцяці не пойдзе працаваць, не перастане непрыстойна сябе паводзіць, на яе будзе заведзена судовая справа аб пазбаўленні мацярынскіх правоў і высылцы з Мінска як дармаеда.

МОДЫ

1. Камплект для службы. Сарафан з шарсцяной сукеначнай тканіны. Ліф злёгку падоўжаны, па нізу прысабраны. Вузкая спадніца з нізка застрочанай аднабаковай складкай ззаду. Пояс, размешчаны па лініі злучэння ліфа са спадніцай, са скуры. Блуза да камплекта з папліну гарманіруючага тону. Рэкамендуецца ў размерах 44—52.

2. Сукенка з дзвюх частак. Блуза тыпу джэмпера, прамога крою; высокія вытачкі ствараюць спераду лёгкае прыляганне; рукавы ўстаўныя, з мяккай вытачкай ля акату; кішэні накладныя, з адваротамі. Спадніца ў аднабаковую запрапанаваную складку. Рэкамендуемыя меры 46—50.

3. Камплект для дзяўчыні-дашкольніцы з мультану або штапелью. Сукенка адразная па таліі, спадніца ў складку. Паверх апрацаваць жакет без рукавоў з накладнымі кішэнямі.

4. Сукенка для дашкольніцы. Аздоблена гузікамі. Спадніца ў складку.

5. Блуза з набіванага мультану, для поўных і пажылых жанчын, зашпілена даверху на гузікі. Кішэні накладныя. Спінка перахоплена хлясцікам. Каўнер і край борта аздоблены бейкай гарманіруючага тону. Рэкамендуецца ў размерах 48—56.

6. Камплект строгай формы. Блуза з баваўнянага ціснянага сатыну. Устаўны рукаў — тры чвэрці, унізе прысабраны, на манжэце. Спадніца з шарсцянога касцюмнага трыко, з падкрайным карсажам, дапоўнена хлясцікамі, якія зашпільваюцца на спражку. У нізка застрочанай аднабаковай складцы ззаду апрацавана засцёжка. Спераду — мяккія вытачкі. Рэкамендуецца ў размерах 44—52.

7. Блуза з шаўковай тканіны «Масква», з поясам па лініі клубоў. Устаўны рукаў — тры чвэрці. Рэкамендуецца ў размерах 44—50.

8. Сукенка з шаўковай або штапельнай тканіны. Ліф адразны, на полачках па таліі вытачкі, на спінце зборкі. Каўнер выразае разам з падбортам. Рукавы ўстаўныя, з манжэтамі, якія зашпільваюцца на гузікі-запінкі. На спадніцы спераду і ззаду застрочаныя аднабаковыя складкі, адкрытыя ўнізе.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ ў № 1

Па гарызанталі: 1. Фауна. 3. Маток. 5. Рупар. 7. Гамак. 8. Ліман. 9. Ампуця. 11. Таран. 13. Раман. 15. Карэя. 16. Колас. 18. Лемур. 20. «Ася». 22. Капёр. 23. Вірус. 24. Ага. 26. Сацін. 27. Амега. 28. Волас. 30. Ам'як. 32. Вальс. 34. Аграномія. 35. Акцёр. 36. Норман. 37. Севан. 38. Апорт. 39. Колба.

Па вертыкалі: 1. Фагот. 2. Аркан. 3. Муляр. 4. Канін. 5. Рапак. 6. Рацыя. 10. Тарас. 12. Аплікацыя. 14. Атмасфера. 16. Конус. 17. Сапун. 18. Лерка. 19. Рэйка. 20. Ара. 21. Ява. 25. Галан. 28. Верас. 29. Саман. 30. Атара. 31. Карат. 32. «Вянок». 33. Стапа.

На першай старонцы вокладкі малюнак мастака Ю. Пучынскага.

Адказы рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРОТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Т. Ц. ДЗМІТРЫЕВА, М. А. ЖЫДОВІЧ, Р. У. КУДРЭВІЧ, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА, В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

АТ 02979.

Журнал «Работница и крестьянка» на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии

Падпісана да друку 31.I.1963 г.

Папера 60×90¹/₈.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны:

адказн. рэдактара — 3-17-51, адказн. сакратара — 3-38-14, аддзелаў прамысловасці, сельскай гаспадаркі і культуры — 3-38-24.

Друкарня выдавецтва «Звязда», Мінск. Цана 18 кап. Дадатак — выкрайка.

Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 189 633. Зак. 727.

На побывку едет...

В ТЕМПЕ ВАЛЬСА.

Слова В. БОКОВА

Музыка А. АВЕРКИНА

Отчего у нас в поселке
У девчат переполох?
Кто их поднял спозаранок!
Кто их так встревожить мог!
На побывку едет
Молодой моряк,
Грудь его в медалях,
Ленты в якорях.
За рекой над косогором
Встали девушки гурьбой.
— Здравствуй, — все сказали
хором, —
Черноморский наш герой!
Каждой руку жмет он
И глядит в глаза.
А одна смеется:
— Целовать нельзя!

Полегоньку отдыхает
У родителей в дому.
Хором девушки вздыхают:
— Мы не нравимся ему!
Ни при чем наряды,
Ни при чем фасон,
Ни в одну девчонку
Не влюбился он.
Ходит, шутит он со всеми,
Откровенно говорит:
— Как проснусь, тотчас же море
У меня в ушах шумит,
Где под солнцем юга
Ширь безбрежная,
Ждет меня подруга
Нежная!

м
о
д
ы

